

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГОЛОДОМОР ЯК ФОРМА ГЕНОЦИДУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

КРУГЛИЙ СТІЛ
16 червня 2023 р.

 ГОЛОДОМОР
HOLODOMOR

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ**

**КРУГЛИЙ СТІЛ
«Голодомор як форма геноциду українського
народу»
16 червня 2023 р.**

м.Одеса

УДК 342.41(477)
Г437

Рекомендовано до друку
кафедрою державно-правових дисциплін
інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 10 від 14 червня 2023 року)

*Відповідальний за випуск Скриль С.А., завідувач кафедри
державно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент*

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ :

Швець Д.В., ректор ОДУВС, д.ю.н., доцент, полковник поліції;
Корнієнко М.В., проректор ОДУВС, д.ю.н., професор,
полковник поліції;
Бабенко А.М., директор інституту права та безпеки ОДУВС,
д.ю.н., професор;
Скриль С.А., завідувач кафедри державно-правових дисциплін
ОДУВС, к.ю.н., доцент;
Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової роботи
ОДУВС, к.ю.н.;
Балтаджи П.М., професор кафедри державно-правових
дисциплін ОДУВС, к.ю.н., доцент.;
Суханова Д.С., доцент кафедри державно-правових дисциплін
ОДУВС, к.ю.н., доцент;
Шаповалова І.О., доцент кафедри державно-правових
дисциплін ОДУВС, к.ю.н., с.н.с.;
Борисова О.О., доцент кафедри державно-правових дисциплін
ОДУВС, к.ю.н.

Г437 **Голодомор** як форма геноциду українського народу :
матеріали круглого столу м. Одеса, 16 червня 2023 р. /
редкол. Скриль С.А. та ін. – Одеса, ОДУВС, 2023. 80 с.

Збірник містить матеріали доповідей Круглого столу «Голодомор як форма геноциду українського народу» м. Одеса, 16 червня 2023 р.

Збірник може бути використаний перемінним складом юридичних закладів освіти, науковцями, практичними працівниками.

© ОДУВС, 2023

ПЕРЕДМОВА

Ми є свідками того, як стрімко змінюється світ, як руйнуються традиційні уявлення про міжнародну безпеку та форми взаємодії держав. Міжнародне право, традиційні механізми і інститути формування і захисту безпекового середовища, несилові засоби регулювання міжнародних відносин, втрачають ефективність, а сила розуміється як реальний засіб забезпечення миру та безпеки.

Для розуміння процесів, що відбуваються в Україні та Європі, необхідно поглинутись в історичне минуле, проаналізувати закономірності російської «нелюбові» до українців. Голодомор як форма геноциду українського народу – це трагічна сторінка нашої історії.

Адекватна переоцінка зовнішньополітичного та безпекового оточення країни, власних ресурсів та можливостей для досягнення поставлених цілей, військової загрози є викликом і водночас необхідною умовою визначення політики держави.

Важлива роль у формулюванні нових ідей щодо ефективної зовнішньої та безпекової політики України відводиться науковій спільноті. Формат широких наукових дискусій сприятиме підвищенню якості рішень, що матимуть доленосне значення для майбутнього держави. Стратегічне планування майбутнього держави має бути предметом постійної уваги з боку суспільства, експертного середовища, що потребуватиме значних ресурсів на державному та недержавному рівнях.

Досвід тривалих місяців війни довів, що Україна не може дозволити собі інерційну, неякісну, безініціативну політику.

Сподіваюсь, що комплексний підхід до розгляду актуальних питань під час засідання круглого столу дадуть позитивні результати в оптимізації роботи правоохоронних органів та інших суб'єктів, діяльність яких спрямована на захист прав та свобод громадян!

Швець Д.В.,

ректор Одеського державного університету внутрішніх справ,
д.ю.н., доцент

БІЛЬШОВИЦЬКИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ В УКРАЇНІ: УДАР ПО ЦЕРКВІ ГОЛОДОМ І РЕПРЕСІЯМИ (1920-роки)

*Михайлуца Микола Іванович,
в.о.директора навчально-наукового морського гуманітарного
інституту Одеського національного морського університету,
д.і.н., професор*

Експериментаторські процеси, що здійснювали більшовики над народом у перші п'ять пореволюційних років не тільки в Україні, а й на Одещині мали жахливі демографічні наслідки, які проявилися у недоїданні, голоді, що спричинило зростання смертності, зокрема й серед дітей. Однак, голод 20-х років минулого століття виявився вирішальним в стосунках комуністичної держави і церковних інституцій, які в українських регіонах почали виникати в умовах «роздержавлення» імперської РПЦ і широкої українізації релігійного життя в умовах Української революції. Однак більшовики українські діяли за московським сценарієм, а саме: “боротьбу з релігією поставити науковіше”, “розпочати кампанію після серйозної підготовки”[1, с. 45]. Перший етап тотального наступу на релігійне життя і церковні громади в Україні було здійснено у притаманній більшовикам цинічній і підступній формі. Прелюдією став голод 1921–1922 років. 23 січня 1922 року Політбюро ЦК КП(б)У (у складі Г. Петровського, Х. Раковського, А. Іванова, О. Лебідь та членів ЦК М. Скрипника і О. Владимірова) розглянув питання про збір золота і срібла з церков на користь голодуючих. Місцевим органам директивно дозволялося не протидіяти селянам для задоволення місцевих насінних і продовольчих потреб шляхом вилучення золота й срібла у церков. А губкомаи зобов'язувалися широко оповіщати в пресі про хід таких акцій[2, с. 47]. У березні того ж року, політбюро більшовиків вкотре повернулося до питання вилучення золота і срібла на користь голодуючих, “використовуючи кон'юнктуру, що сталася в зв'язку з боротьбою між автокефалістами і екзархістами”. Задля активізації вилучення цінностей до середини квітня 1922 р. відбулося ще три засідання ЦК КП(б)У, які розглядали питання

прискорення процесу вилучення церковних цінностей, в результаті чого відповідний циркуляр за № 1961 ЦК РКП(б) був надісланий в глибинку республіки. Ще більше розв'язало руки каральному органу – Державному політичному управлінню (ДПУ) рішення Політбюро ЦК КП(б)У від 14 квітня 1922 р. про утворення комісії, яка наділялася усіма повноваженнями і правами, аж до адміністративного арешту і передачі під суд за невиконання її розпоряджень і за “бездіяльність”.

На весну 1922 р. голодна ситуація в хібних регіонах різко погіршувалася. В офіційно визнаних голодуючими п'яти українських губерніях вже недоїдало 36% населення, близько 3,5 млн. осіб. Серед південних губерній найбільше страждало населення у Миколаївській та Одеській – понад половини населення. Як припускають автори “Енциклопедії українознавства”, в Україні у наслідок голоду початку 20-х рр. XX ст. померло понад 500 тис. осіб [3, с. 406], хоча останні дослідження називають різні цифри від 235 тис. до півмільйона [4], однак точну цифру, на жаль, встановити не є можливим. На початку 1923 р. в межах міста Одеси й в Одеському повіті голодувало 99 тис. 815 осіб, з них – 44 тис. 783 становили діти (переважно безпритульні діти – 4 тис.). Більшовицька влада, (намагаючись вийти із складної ситуації, яку ж сама й створила) відкрила лише 121 їдальню[5, арк. 36]. Та й то, гіпотетично кожна їдальня мала забезпечити хоча б разове харчування в середньому для 825 осіб(!), що, на нашу думку, було нереальним перебільшенням.

Українські науковці (зокрема, В. Пашенка, В. Алексєєва, А. Киридон, О.Тригуб та інші), правомірно стверджують, що державно-партійне керівництво не бачило у вилученні церковних коштовностей панацеї від голоду та покращення долі людей. Навпаки, були випадки, коли під час вилучення коштовностей місцеве населення та приходські душпастирі пропонували войовничим бежбожникам обміняти церковні речі на хліб. Про це знаходимо повідомлення у листі ЦК КП(б)У губернським комітетам від 4 квітня 1922 р.[6, с. 44]. Справжньою ж метою більшовиків було завдання удару по політичним противникам – у першу чергу по Церкві як духовній інституції, по духовенству та віруючим громадянам.

Розуміючи наслідки насильницького вилучення церковного майна, центральна влада дещо зволікала з мотивацією й обґрунтуванням законодавства. І хоча Всеросійський ЦВК видав декрети “Про цінності, що знаходяться в церквах і монастирях” від 27 грудня 1921 р. і “Про порядок вилучення церковних цінностей, які знаходяться в користуванні віруючих” від 23 листопада 1922 р. спершу процес затримувався. А після 8 березня 1922 р., коли вийшла постанова “Про передачу церковних цінностей у фонд допомоги голодуючим” активізувалися заходи та утворювалися комісії з вилучення церковних речей, платини, золота, срібла коштовного каміння, слонової кістки тощо – того, що “істотно не зачепить інтереси культу”.

В економічному плані декрет про вилучення церковних цінностей не дав бажаного результату, оскільки, з відомих причин, не вдалося запобігти голодові та полегшити страждання людей. За даними В. Пашенка, на квітень 1923 р. в країні було вилучено: золота – 26 пудів 8 фунтів 36 золотників; срібла – 24565 пудів 9 фунтів 51 золотник; золотої монети – 6185 крб., срібної монети – 229 пудів 34 фунти 66 золотників; діамантів та іншого коштовного каміння – 1 пуд 34 фунти 18 золотників тощо [6, с. 50]. У масштабах Одеси і Одеського повіту вилучення церковного майна було майже завершено у травні 1922 р. У “Повітовому інформаційному бюлетені” №7 за 17 травня 1922 р. начальником ГубЧК тов. Дукельським до вищих державних органів повідомлялося наступне: “Настрій населення і духовництва – задовільний. На 21 травня вилучення буде завершено у 13 волостях Одеського повіту. Реальні підсумки вилучення становлять – 14 пудів 4 фунта 68 золотників срібла і 17,5 золотників золота” [7, с. 67].

У політичному ж плані ініціатори кампанії зробили все можливе, щоб розпочати шалений репресивний наступ на саме духовенство. Судові процеси проти священників мали виключно репресивний характер, про що йдеться в нашій монографії, присвяченій процесам сталінського одержавлення православної церкви на Одещині [7]. Як правило, арештованим священникам інкримінували “контрреволюційну діяльність”, “спротив органам влади під час вилучення чи приховування церковних

цінностей”, “агітацію проти вилучення цінностей” тощо. Так, на Одещині в 20-х рр. було репресовано 37 осіб, з них безпосередньо священнослужителів – 28, решта – монахів, церковних старост та інших [8, с. 677]. Упродовж 1922-1923 рр. були притягнуті до кримінальної відповідальності клірики: о. Філіп Гіркканов – “... за спротив вилученню цінностей у 1922 р.”; о. Стефан Лобачевський, священник Успенської церкви в Одесі, якого у тому ж році було засуджено на 6 місяців ув’язнення; отця Ігнатія Бриля було засуджено у 1923 р. за служіння молебна й агітацію в селі Сичавка Одеської області, однак губернський суд його нащастя виправдав; іподиякон Миколай Стефанов, якого три місяці утримували під слідством в одеській в’язниці; настоятель Ботанічної церкви отець Олександр Введенський заарештовувався ДПУ як “чорносотенний пропагандист та контрреволюціонер”; диякон Кайзер Євген піддавався арештам як “противник обновленської церкви” та політики вилучення церковних цінностей; священник Іван Бойко кілька разів підпадав під удар Одеського губернського управління надзвичайної комісії (ОГУНК) як “учасник петлюрівської організації та змовник”, а у священника с. Біцилове М. Зеленьова під час розкуркулювання відібрали будинок, майно і змусили жебракувати.

Поряд з кампанією зі звинувачення місцевого духовенства в усіх гріхах, які тільки могли надумати та сфабрикувати слідчі ДПУ, вище політичне керівництво поставило на карту долю екзархату Православної церкви як у центрі, так і в південних єпархіях. Дослідник В. Войналович звертає увагу на те, що спецслужби успадкували саме ленінську установку: чим більшу кількість представників реакційного духовенства вдасться розстріляти, тим краще [9, с. 42]. Навесні 1922 р., зазначає дослідник, вироки були масштабними й жахливими: 11 – засуджено до розстрілу, 27 – до різних термінів ув’язнення, 14 – виправдано. Серед заарештованих був патріарх Тихон та інші митрополити.

Не забарилися репресивні дії й на теренах України. Спочатку в поле зору ДПУ потрапив екзарх України митрополит Михайл, якого заарештували в лютому 1923 р., а згодом інші архієреї – архієпископи Вінницький Інокентій,

Чернігівський Пахомій, Вінницький і Житомирський Філарет. На півдні республіки у 1923 р. був заарештований за “контрреволюційну діяльність” єпископ Тихон (Русинов). Постановою Особливої наради (ОН) при НКВС СРСР від 21 травня 1926 р. був засуджений до ув’язнення архієпископ Одеський і Херсонський Прокопій (Титов). Згодом, за рішенням того ж позасудового органу від 14 грудня 1931 р., він був засланий у виправно-трудоий табір (ВТТ) до Казахстану на 3 роки. У липні 1927 р., під час конфіскації церковних цінностей, комісар з церковних справ Сокальський зірвав хрест з архімандрита Геннадія (Ребези) і його відправив до в’язниці, де святого отця піддавали жорстоким тортурам протягом трьох місяців.

Отже, наприкінці 1920-х років майже все духовенство, від архієреїв до сільських пастирів, тією чи іншою мірою, відчуло на собі силовий тиск радянської влади та її каральних органів. Кожен з них розумів усю серйозність свого становища в атеїзованій державі, однак, можливо не до кінця усвідомлюючи наскільки цілеспрямованою була політика більшовиків, які не зупинялися у досягненні поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Ленін В.І. Пропозиції до проекту постанови пленуму ЦК РКП(б) про пункт 13 програми партії. Повн. збір. тв. : в 55 т. Київ : Вид-во політ. літ-ри, 1971. Т. 54. С. 440.
2. Чорна книга України : зб. док., архів. матер., листів, допов., статей, досл., есе / [упор., ред., макетув. та коректура кн. Ф. Зубача; передмова В. Яворівського]. Київ : Просвіта, 1998.
3. Енциклопедія українознавства. Словникова частина / [гол. ред. В. Кубійович] / (Репринт. відтвор. вид. 1955-1984 pp., перевид. в Україні. Львів : “Молоде Життя”, 1993. С. 406.
4. Голодомор 1921-1923 pp. Територія Терору. URL: [http:// www.territoryterror.org.ua/history/1919-1939/srsr2/](http://www.territoryterror.org.ua/history/1919-1939/srsr2/) (дата звернення: 05.08.2019).
5. Інформаційні звіти і закриті листи губкому в ЦК КП(б)У і ЦК ВКП(б) про політичний і економічний стан губернії. 23 січня – 4 грудня 1923 р. ДАОО. Ф. 3. Оп. 1. Спр. 584. Арк. 36.
6. Пащенко В.О. Держава і православ’я в Україні: 20-30-ті роки ХХ ст. Київ, 1993.

7. Михайлуца М. *Православне життя в Одесі: від революції до сталінського одержавлення (1917-1945)*. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 388 с.
8. *Одеський мартиролог : дані про репресованих Одеси і Одеської області за роки радянської влади : іст.-мемор. вид. [у 4 т.] / уклад.: Л. В. Ковальчук, Г. О. Разумов. Одеса : ОКФА, 1997–2006. Т. 1. 1997. С. 677.*
9. Войналович В.А. *Репресивно-каральні заходи радянської влади як засіб утвердження політики державного атеїзму. Реабілітовані історією. Масові репресії на Миколаївщині в 1920-50-ті роки: збірник / авт-упоряд.: В.М. Вашкевич. Київ–Миколаїв : Реабілітовані історією, 2000.*

ГОЛОДОМОР 1932-1933 рр. ЯК ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Тарасенко Лідія Борисівна,
*професор кафедри теорії та історії держави і права
Одеського державного університету внутрішніх справ,
к.і.н., доцент*

Голодомори закарбовано в історичній пам'яті українського народу як найжахливіші події його історії. Радянська держава створила їх для нашого народу три: у 1921-1923 рр., 1932-1933 рр. та 1946-1947 рр. Усі були неймовірно тяжкими за своїми трагічними наслідками, але, як відомо, другий – найтяжчий.

Дослідники радянської історії 30-х років минулого століття сходяться на тому, що мільйони українського селянства померли не тому, що в роки голоду в СРСР не було досить продуктів харчування, а тому, що все вирощене збіжжя Сталін за допомогою своїх прибічників наказав силоміць забрати з українського села. Це була заздалегідь спланована проти українського селянства акція, що ставила на меті ліквідувати основу української нації (селянство складало близько 80% українського населення) і національного відродження, унеможливити протистояння радянській владі. Сьогодні ми можемо так говорити, оскільки знаємо передісторію

Голодомору: знищення більшовиками УНР, створення Української Соціалістичної Радянської Республіки та включення її до Союзу РСР, утвердження до кінця 1920-х років у СРСР тоталітарного комуністичного режиму, який не допускав незгоди з рішеннями більшовицької партії.

Під час Голодомору 1932–1933 років від дій радянського тоталітарного режиму загинули понад 7 млн українців на території тодішньої УРСР, ще 3 млн – за її межами. Серед жертв були майже 1,5 млн дітей віком до 10 років.

Трагедія Голодомору 1932-1933 років в Україні офіційно заперечувалася владою СРСР протягом багатьох десятиріч. Уже в незалежній Україні в 2006 році Верховна Рада України нарешті прийняла Закон Про Голодомор 1932-1933 років в Україні, засудивши таким чином злочинні дії тоталітарного режиму СРСР, спрямовані на організацію Голодомору, наслідком яких стало знищення мільйонів людей, руйнування соціальних основ Українського народу, його вікових традицій, духовної культури і етнічної самобутності. Голодомор визнається актом геноциду Українського народу як наслідок зумисних дій тоталітарного репресивного сталінського режиму, спрямованих на масове знищення частини українського та інших народів колишнього СРСР [1].

У січні 2010 року Київський апеляційний суд розглянув кримінальну справу, порушену й розслідувану СБУ за фактом Голодомору 1932-33 рр. та визнав сімох радянських керівників винуватцями організації геноциду українців. Серед них – генсек ЦК ВКП(б) Сталін, голова Раднаркому СРСР Молотов, секретарі ЦК ВКП(б) Каганович і Постишев, генсек ЦК Компартії України Косіор, його другий секретар Хатаєвич і голова Раднаркому УРСР Чубар [2].

16 листопада 2022 р. Верховна Рада України звернулася до парламентів держав світу про визнання Голодомору 1932-33 років геноцидом українського народу. У Зверненні вказується, що в 1932-1933 роках мільйони українців померли найстрашнішою із смертей, опір комуністичному режиму було придушено, частину Українського народу асимільовано. Режиму вдалося приховати свій злочин за стіною пропаганди і брехні в межах СРСР та за кордоном.

Однак в Українського народу виявилось достатньо сил для того, щоб відродитися від втрат, болю, нав'язаної історичної амнезії та вибороти свою незалежність [3].

У кінці лютого - на початку березня 2014 року російська федерація як послідовниця радянського імперського шовінізму та терористичних методів у політиці окупувала та здійснила спробу анексувати український Крим, у квітні 2014 року вторглася до Донецької та Луганської областей України.

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала нічим не спровоковану та неприкриту збройну агресію проти України та вдалася до геноцидної політики.

Мусимо визнати, що стандартна формула про те, що минулі злочини ніколи не мають повторитися, знову не спрацювала. Ті страшні події повторюються нині в Україні. Методи агресора тоді і нині не так і відрізняються. Як тоді, так і нині росія намагається нав'язати свою волю Україні, а зустрівши опір, вирішила вдатися до грубої, нічим не прикритої сили та злочину геноциду. Розпочавши війну, вона звинуватила в агресії свою жертву. Її метою було і є покарання українців за опір, ліквідація політичної та культурної еліти, асиміляція населення, знищення української національної пам'яті та нав'язування своєї ідентичності. Як тоді, так і нині росія проводить масштабні дезінформаційні та пропагандистські кампанії з метою приховати свої злочини. Як тоді, так і нині росія розраховує на атмосферу байдужості, силу страху та намагається досягнути політичних поступок в обмін на економічну вигоду [3].

Верховна Рада України закликала міжнародні організації та парламенти держав світу відновити історичну справедливість та визнати Голодомор 1932-1933 років в Україні злочином геноциду Українського народу, що повинно стати важливим сигналом усім силам у світі, які можуть вдатися до нових геноцидних дій, та вагомим внеском у справу забезпечення мирного і безпечного майбутнього для прийдешніх поколінь.

На 24 листопада 2022 року 24 країни визнали Голодомор геноцидом українського народу. Уже в 2023 році Голодомор визнали геноцидом парламенти Болгарії, Бельгії та Ісландії, Франції та інших країн.

15 грудня 2022 р. Європарламент визнав штучний голод, свідомо створений радянською владою у 1932-1933 роках, геноцидом українського народу. Оскільки він був «скоєний з наміром знищити групу людей шляхом зумисного створення життєвих умов, котрі були розраховані на фізичне знищення». У резолюції Європарламенту вказується, що всі обставини створення штучного голоду в Україні у 1932-1933 роках, відповідають ознакам геноциду, зафіксованим у Конвенції ООН щодо запобігання та покарання цього злочину [4].

Голодомор 1932-1933 років спричинив смерть мільйонів українців і «був цинічно спланований і жорстоко реалізований радянським режимом», щоб провадити політику колективізації та придушити прагнення українського народу до національної ідентичності, йдеться у документі. Існують дані, які свідчать, що «радянський режим зумисно конфіскував урожай зерна та закривав кордони», щоб не дати змоги українським селянам «втекти від голодної смерті» [4].

Євродепутати також вказують на те, що дії Росії у нинішній війні проти України: «знищення її енергетичної та сільськогосподарської інфраструктури, блокування експорту українського збіжжя та викрадення мільйонів тон зерна» створюють підґрунтя для повторення масового штучного голоду, особливо для африканських країн, які залежать від поставок українського зерна.

Через те, що радянські злочини не отримали вчасно чіткої правової та моральної оцінки міжнародної спільноти, а також через те, що в Росії відбулася «героїзація тоталітарного радянського режиму», РФ перетворилася сьогодні на «державу-спонсора тероризму та державу, яка застосовує терористичні методи», зазначається у резолюції [4].

Римський Статут як джерело міжнародного кримінального права у ст. 5 визначає види злочинів, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Це: а) злочин геноциду; б) злочини проти людяності; с) воєнні злочини; d) злочин агресії [5].

Автор терміну «геноцид» та один з ініціаторів визначення геноциду в правових термінах – Рафаель Лемкін – вважав

Голодомор геноцидом українського народу. В українському геноциді Лемкін вбачав чотири складові, а саме:

1. нищення української інтелігенції – мозку чи розуму нації;
2. ліквідація Української Православної Автокефальної Церкви – «душі України»;
3. Голодомор українського селянства – зберігача української культури, мови, традиції тощо;
4. заселення України іноетнічними елементами для радикальної зміни складу населення [6].

Стаття 6 Римського Статуту якраз і надає визначення геноциду: «геноцид» означає будь-яке з таких діянь, які вчинено з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку:

- а) вбивство членів такої групи;
- б) заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або психічного розладу членам такої групи;
- с) умисне створення для такої групи умов життя, розрахованих на доведення її до повного або часткового фізичного знищення;
- д) впровадження заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню всередині такої групи;
- е) насильницька передача дітей цієї групи до іншої групи [5].

Жертвами Голодомору 1932-1933 рр. стали не лише мільйони українських селян, а й українство, українська ідея в цілому. Саме тоді було згорнуто помірну більшовицьку політику «українізації», а на місце померлих від голоду українських селян переселено мешканців інших регіонів СРСР [7]. Радянська Україна була окупованою й колоніально залежною територією, на якій кремлівські вожді будь-що прагнули насадити антиукраїнську владу і знищити прагнення українського народу до самостійного державного існування [7].

Сьогодні ці прагнення вилилися в збройну агресію та вторгнення РФ в Україну, бо 100 років не змінили сутності імперських амбіцій кремлівського керівництва, яке не хоче ніяк миритися з незалежністю нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про Голодомор 1932-1933 років в Україні. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 50, ст.504). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/376-16>.

2. Визнано винних у Голодоморі. 14 січня 2010. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/ukraine/2010/01/100114_ua_holodomor_or.
3. [Про Звернення Верховної Ради України до міжнародних організацій та парламентів держав світу щодо визнання Голодомору 1932-1933 років в Україні геноцидом Українського народу . Постанова Верховної Ради України від 16.11.2022 № 2740-IX \(rada.gov.ua\)](#) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2740-20#Text>.
4. Власенко В. ЄП: Голодомор в Україні – злочин геноциду. URL: <https://www.dw.com/uk/evroparlament-viznav-19321933-rokiv-v-ukraini-genocidom/a-64105761>.
5. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_588.
6. Сербин Р., Грабовський С. Рафаель Лемкін і Голодомор як геноцид українського народу. URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1349371.html>.
7. [Дорошко](#) М. Голодомори в радянській Україні: організатори та виконавці. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/istoriya-i-ya/potriyna-kosa-smerti>.

ЩОДО ОЗНАК ЗЛОЧИНУ ГЕНОЦИДУ В ПРОЄКТАХ КК УКРАЇНИ

*Орловська Наталя Анатоліївна, професор кафедри
кримінального та адміністративного права
Одеського національного морського університету
д.ю.н., професор*

Питання геноциду як явища є надзвичайно чутливим. Через масштабні злочини агресорів страждає величезна кількість людей, які гостро сприймають ставлення до них вітчизняних можновладців та міжнародної спільноти. Цим обумовлено те емоційне відношення наших громадян до оцінок агресивних дій військових рф. Цей

суспільний запит мало б задовольнити належне унормування та правозастосування в частині притягнення до кримінальної відповідальності за злочин геноциду.

Однак, незважаючи на національне та міжнародне регулювання відповідальності за злочин геноциду, правники далекі від того розуміння цього злочину, яке б уможливило швидко та ефективно застосовувати нормативні приписи. Поряд із цим, проблеми юридичного визначення злочину геноциду призводять до відвертого зловживання застосуванням положень основного міжнародного документу - Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (далі – Конвенція проти геноциду) [1]. Так, у позові проти РФ щодо порушення РФ Конвенції проти геноциду, який Україна подала до Міжнародного суду ООН, наголошується, що держава-агресор перекутила положення цієї Конвенції та спотворила мету і цілі документу, стверджуючи, що збройна агресія проти України здійснена задля «запобігання та покарання за геноцид населення Луганської та Донецької областей». Тому є очевидною практична нагальність формулювання більш чітких юридичних дефініцій кримінально-правових ознак злочину геноциду.

Однак виникає питання: чи є необхідною національна заборона геноциду? Якщо виходити з того, що злочин геноциду є міжнародним та таким, який визначений у профільній Конвенції, то його протиправність безпосередньо впливає з міжнародно-правових приписів. Відповідно, навіть за відсутності кримінально-правової заборони в національному праві можливе переслідування за геноцид. Більше того, в літературі представлена думка, що протиправність геноциду визначається міжнародного звичаєвого права, отже, відступ від такого імперативу в жодному разі не дозволяється [2, с.12-13]. Тим більше, що є міжнародна інституція, що діє постійно та в компетенцію якого входить переслідувати осіб, які вчинили геноцид - Міжнародний кримінальний суд [3, с.43]. Крім того, у п.6 ст.1 Конвенції ООН про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства наголошується, що у випадку злочину геноциду строк давності не застосовується, «навіть якщо такі діяння не становлять порушення внутрішнього законодавства країни, в якій вони були вчинені» [4].

З іншого боку, міжнародне право містить низку положень, які зобов'язують національних законодавців унормувати кримінальну відповідальність за злочин геноциду. Так, згідно ст.ст.1, 5 Конвенції проти геноциду держави мають криміналізувати геноцид і низку діянь, пов'язаних з ним, та передбачити ефективне покарання за них. Крім того, Міжнародний кримінальний суд відіграє певною мірою допоміжну роль, адже саме на держави покладається обов'язок виявляти, розслідувати та призначати покарання за міжнародні злочини. Це стосується не лише засобів, а й результатів реалізації кримінально-правових санкцій. З цього випливає нагальність удосконалення вітчизняного кримінального законодавства в частині відповідальності за злочин геноциду.

Під час війни продовжилася робота над проектом Кримінального кодексу України. Робоча група не відразу запропонувала бачення статті Особливої частини щодо кримінальної відповідальності за злочин геноциду – лише у проекті від 18.05.2022 р. геноцид було визначено як вид злочину проти міжнародного правопорядку, що становить окремий розділ у Книзі 11. Це визначення (за виключенням уточнень: замість «геноцид» - «злочин геноциду»; щодо поняття «тяжке насильство» з'явилася вказівка на відсутність добровільної згоди потерпілої людини при вчиненні зґвалтування чи іншої дії сексуального характеру) було включено у всі наступні проекти (від 08.06.2022 р., 23.06.2022 р., 14.07.2022 р., 22.09.2022 р., 29.09.2022 р., 30.12.2022 р., 30.01.2023 р., 22.05.2023 р.) [5].

Таким чином, у редакції проекту КК станом на 22.05.2023 р. [6] міститься ст. 11.1.2 «Злочин геноциду» із такою диспозицією:

Особа, яка з метою знищити повністю або частково національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку: 1) вбила людей, що належать до однієї з таких груп, 2) заподіяла тяжке насильство щодо людей, які належать до однієї з таких груп, 3) завідомо створила для однієї з таких груп умови життя, розраховані на її повне або часткове фізичне знищення, 4) вжила заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню в одній з таких груп, або 5) здійснила насильницьку передачу дітей з однієї з таких груп до іншої.

Оскільки Україна є учасницею Конвенції проти геноциду, то національне законодавство має якщо не текстуально, то контекстуально відповідати міжнародно-правовим приписам. У контексті ст.2 зазначеної Конвенції привертає увагу відсутність у проєкті серед форм геноциду такого діяння як «заподіяння розумового розладу членам групи» [1]. Однак у цьому не вбачається невідповідності міжнародному документу, адже у редакції проєкту КК від 22.05.2023 р. поняття тяжкого насильства включає спричинення тяжкої шкоди здоров'ю, яка полягає, поміж іншим, у стійкому розладі психіки. Також неможна погодитися із експертним зауваженням щодо відсутності серед форм геноциду таких діянь як катування та інше нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження [7, с.668]. В Елементах злочинів, які віднесені до юрисдикції Римського статуту Міжнародного кримінального суду [8], катування та інше нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження відносяться до проявів завідомо створених умов життя, розрахованих на повне або часткове фізичне знищення певної групи та не є самостійною формою геноциду. Тому змістовних вад проєкту КК у даному випадку не вбачається.

Поряд із цим ст.3 Конвенції проти геноциду [1] вимагає від національних законодавців встановити кримінальну відповідальність за «пряме та публічне підбурювання до вчинення геноциду» (п. «с»). Зважаючи на те, що у п. «е» даної статті йдеться про криміналізацію співучасті у геноциді, а підбурювач – це один із співучасників, то припис п. «с» для вітчизняної правової системи має тлумачитися як обов'язок криміналізації публічних закликів до геноциду. Наприклад, у ч.2 ст.442 КК України відповідна норма передбачена. Однак в редакції проєкту КК, що розглядається, аналогічної норми немає. Вбачається, що це є суттєвим недоліком, адже щодо публічних закликів до тероризму та агресивної війни відповідальність за публічні заклики передбачена.

Таким чином, під час війни подальша проєктна робота щодо кримінального законодавства залишається надзвичайно важливою, адже навіть найтяжчі злочини мають бути покарані у відповідності до закону.

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН о предупреждении преступления геноцида и наказании за него, 1948 г. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/genocide.shtml (дата звернення: 01.06.2023)
2. Аносова Ю.В. Юрисдикція міжнародних судових органів щодо злочину геноциду: автореф. дис...канд.. юрид. наук. Київ, 2018. 20 с.
3. Сохіян А.С. Закон як джерело кримінального права України: дис...канд. юрид. наук. Харків, 2020. 332 с.
4. Конвенція ООН про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства, 1968 р. URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_168 (дата звернення: 01.06.2023)
5. Тексти проєктів Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code-arhiv> (дата звернення: 01.06.2023)
6. Контрольний текст проєкту Кримінального кодексу (станом на 22.05.2023 року з врахуванням рекомендацій лінгвістичної експертизи та окремих зауважень національних і зарубіжних експертів) <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/05/22/kontrolnyj-tekst-proektu-kk-22-05-2023.pdf> (дата звернення: 01.06.2023)
7. Висновок національних експертів на проєкт Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.) URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf> (дата звернення: 01.06.2023)
8. Елементи злочинів, схвалені Асамблеєю держав-учасниць Римського статуту Міжнародного кримінального суду у 2002 р. https://www.un.org/ru/documents/rules/icc_elements.pdf (дата звернення: 01.06.2023)

ПОЛІТИКА vs ІСТОРІЯ: ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА НЕЗРУЧНІ ПИТАННЯ

*Сокальська Олена Володимирівна, стипендистка
Німецького історичного інституту у Варшаві, к.ю.н, доцент*

Останнім часом ми все частіше говоримо про політику пам'яті, історичні події та їх трактування стають інструментом впливу на масову свідомість. Ми всі пам'ятаємо і бачимо це дотепер як напад на Україну очільник держави-агресора обґрунтовував і обґрунтовує історичними «фактами». Для того, щоб впливати на масову свідомість необхідні не просто сухі факти чи наукові лекції з аргументами «за» і «проти», потрібна яскрава емоційна складова: захмарна чисельність жертв або образ, що запам'ятовується.

В останні тижні травня 2023р. у Варшаві, переважно на зупинках громадського транспорту з'явилися плакати з великими фото жертв, які загинули в таборі Аушвіц (пол. Oświęcim). За одну поїздку транспортом, бачиш кілька таких плакатів з зображеннями людей різного віку і статі, і встигаєш навіть прочитати текст: *Nazywam się ... Miałam ... lat kiedy Niemcy zamordowali mnie w Auschwitz w 1943 za to, że byłam polskim dzieckiem/polską nauczycielką*. Тобто, обивателю, що не володіє фаховими знаннями з історії, пропонується вже готова нарація: німці вбивали поляків в Освенцимі, лише через те, що вони були поляками, що супроводжується емоційним образом. Не йдеться, що концентраційний табір в першу чергу був створений для знищення єврейського населення, про інші категорії осіб, які підлягали за нацистською доктриною обов'язковому знищенню. І все відбувається на фоні і так непростого німецько-польського діалогу щодо Другої світової війни.

Зрозуміло, що трагічні події мають більшу емоційну складову і з точки зору науки, об'єктивних досліджень вони у найбільшій небезпеці. З одного боку – у політичній площині формується образ народу-жертви: розголос про це на міжнародній арені, що приносить певні дивіденди державі. З іншого боку – критика і перевірка фактів, звинувачення у завищенні кількості жертв нівелює саму трагедію. Тому особливо важливо критично

підходити до дослідження таких подій – найстрашніше, що українців, які пережили ці трагедії в ХХ столітті, і сьогодні є жертвами російської агресії, звинуватять в обмані й знецінять це все.

Богдан Бернадський під час обговорення юридичної кваліфікації Голодомору у рамках круглого столу «Трагедія народу в правовій ретроспективі: до 90-х роковин Голодомору 1932–1933 рр. в Україні» слушно звернув увагу, що українське законодавство передбачає відповідальність за заперечення Голодомору. Але якщо мова буде йти про заперечення Голодомору як геноциду, то унеможливилося наукову дискусію і дослідження.

Є ще один аспект, в Україні не настільки актуальний – це фінансування державою тих чи інших досліджень. Якщо вчений проводить об'єктивне некон'юнктурне дослідження і ставить незручні питання, оприлюднює висновки, які йдуть всупереч офіційній позиції, то він не дістане фінансування. Натомість інституції й дослідники, які доходять «потрібних» висновків, фінансуються дуже добре.

Так, на прикладі Польщі бачимо: незручні питання у своїх книгах ставлять зокрема дослідники Голокосту професори Грабовський та Енгелькінг. Йдеться про роль окремих осіб, за національністю поляків, у знищенні євреїв під час Другої світової війни. Це суперечить офіційному наративу, а автори в провладних медіа подаються як «науковці, що не заслуговують довіри», «фальшувальники» історії тощо. Очевидно, що не всі поляки, не всі українці лише допомагали євреям. Проводити такі масові арешти, організовувати страти, коли жертв було кілька сотень, потрібен значний людський ресурс. І варто ставити питання, хто були ці люди, які були їх мотиви? Бо і сьогодні ми досить часто в Україні стикаємося з колабораціонізмом, і не можемо закривати очі чи толерувати ті ж самі факти в історичній ретроспективі.

Чому кейс Яна Грабовського та Барбари Енгелькінг став цікавим хоч і негативним для науковців прецедентом? Факти, наведені авторами в книзі, були оскаржені в суді. Тобто, якщо вам щось не подобається в історичному дослідженні, то ви не проводите дослідження, яке це заперечує і наводите факти – ви просто звертаєтеся в суд і він постановляє автору вибачитися перед нащадками особи, про яку йшла мова в книзі.

Не варто забувати, що одна із функцій історії – ідеологічна. Утвердження України у ХХІ столітті як суверенної демократичної держави зумовило потребу пошуку власної оптимальної національної моделі, самоосмислення історичного досвіду української державності в його інституційному та ідеологічному вимірах. Але ми не можемо нівелювати цю власне функцію історії як науки. І як науковець, і як громадянин хочу, щоб була можливість ставити питання, дискутувати, шукати відповіді у фаховій науковій площині.

Список використаних джерел

1. Ackermann, F. (2022). Nach der Versöhnung. Polen und Deutsche: eine Beziehungsdiagnose. *Osteuropa*, 72. Jg., 9, 5–38.
2. Engelking, B., Frydel, T., Grabowski, J., Libionka, D. (2021). *Dalej jest noc Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski*. T.I-II, Warszawa: [Centrum Badań nad Zagładą Żydów](#).
3. Professors Engelking and Grabowski case: victory in the Warsaw Court of Appeal. URL: <https://www.ijl.org/engelking-and-grabowski-case13/>
4. Трагедія народу в правовій ретроспективі: до 90-х роковин Голодомору 1932–1933 рр. в Україні: матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 27 жовтня 2022 р.) / [редкол.: М. Г. Вербенський, О. Н. Ярмиш, І. Б. Усенко та ін.]. Київ: ДНДІ МВС України, 2022. 73 с.

ДИНАМІКА ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РР. В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014 - триває)

*Огородник Аліна Олександрівна,
курсант 1 курсу факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування*

*Науковий керівник: Пальшков Костянтин Євгенович,
доцент кафедри теорії держави і права
Одеського державного університету внутрішніх справ, к.політ.
наук, доцент*

Згідно з циклічним підходом до історії, події, які траплялися в минулому мають властивість повторюватися. Це лише один з

підходів до історії, й він не може претендувати на істинність. Втім діяльність російських окупаційних військ в Україні після повномасштабного вторгнення підштовхує до проведення паралелей між трагічними подіями сьогодення з тяжким досвідом українського народу часів Голодомору. Надзвичайно важливо сьогодні не забувати, досліджувати та аналізувати минуле та сучасність, щоб запобігти повторенню жахливих подій в майбутньому. Голодомор 1932-1933 рр. як і будь-який злочин має свій склад.

Авторка підходить до Голодомору українського народу як злочину проти нації та прагне визначити ставлення до нього людства крізь призму сучасної російсько-української війни.

Жертви Голодомору – населення України та територій компактного проживання українців, яке стало об'єктом геноциду у 1932-1933 рр. Поняття «жертва Голодомору» зафіксоване у Законі України «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні». [1, с. 19].

У постанові Апеляційного суду міста Києва від 13 січня 2010 р. зазначено, що об'єктом Голодомору була «частина української національної групи в особі українського селянства». Також суд підтвердив, висновок органу досудового слідства, що «ідеологом, замовником і організатором Голодомору в Україні в період 1932-1933 років , був Сталін» [2, с. 94]. Визначивши організатора та жертв злочину можна розглянути такі політичні причини:

1. Український опір під час суцільної колективізації, що зупроводжувався гаслами про відродження «самостійної держави»;
2. Мета СРСР розвинути економічну сферу за рахунок експлуатації українського селянства;
3. Природа комуністичного тоталітаризму та логіка дій советсько-партійної номенклатури, яка розпочала війну проти українських селян.
4. Ментальність, соціальний лад і господарське становище українського селянства у доколгоспній Україні, яке тяжіло до самоврядних форм управління, прагнули економічної свободи. [3, с. 35-36]

Торкаючись питання притягнення суб'єктів до юридичної відповідальності, ми бачимо, що проблема полягає у дії закону в часі. Так, на момент Голодомору 1932-1933 рр. національне кримінальне законодавство не ідентифікувало такі діяння як геноцид. Виходячи з цього постали складнощі у наданні правильної кримінально-правової кваліфікації. Оскільки Україна є учасником Конвенції про запобігання злочину геноцид і покарання за нього від 9 грудня 1948 р., згідно з якою держави-учасниці зобов'язані карати осіб, котрі чинили геноцид.

Таким чином, підтверджена законність притягнення до кримінальної відповідальності осіб, котрі вчиняли злочини проти людства, що на момент їх вчинення не були відображені у національному законодавствах [4, с. 134].

Сьогодні статтею 442 Кримінальним Кодексом України передбачена відповідальність за такі діяння.

Людство не мовчить про трагедію 1932-1933 рр., проте цього не вистачило для того, щоб попередити скоєння воєнних злочинів росіянами сьогодні. Тоді як українці незалежно від віку, статті та національності вважають подію саме геноцидом, а не просто історичним фактом, уваги європейського та світового співтовариств було недостатньо, щоб попередити жакливі події сьогодення. На підтвердження такої думки свідчить факт визнання Голодомору геноцидом українського народу такими країнами як Словенія, Болгарія, Бельгія, Великобританія та Франція лише після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну. Отже, ставлення Всесвіту до Голодомору суттєво змінюється прямо зараз. Сьогодні ж російські окупаційні війська продовжують робити все, аби паралелі між Голодомором 1932-1933 рр. та сьогоднішніми подіями лише міцнішали. Так після масових розправ з цивільним населенням на тимчасово окупованих територіях, стратами полонених в Оленівці, росіяни зруйнували Каховську гідроелектростанцію. З одного боку на величезній території це призведе до екоциду, як масового знищення тваринного та рослинного світу, а з іншого боку знищить тисячі домогосподарств.

Зі свого боку Україна має притягнути до відповідальності винних у цих злочинах, та отримати відшкодування заподіяних збитків.

Список використаних джерел

1. Голодомор-геноцид: термінологія / Марочко В. та ін. Київ, 2019. 63 с.
2. Голодомор 1932-1933 років – геноцид української нації : навч. посіб. / Білий Д. та ін. ; за заг. ред. Стасюк О. Київ, 2021. 336 с.
3. Стасюк О. Нариси про Голодомор. Київ : видавець Мельник М. Ю., 2019. 216 с.
4. Геноцид українців 1932-1933 за матеріалами досудових розслідувань / упоряд.: Петришин О.В., Герасименко М.М., Стасюк О.О.; Нац. акад. прав. наук України та ін. ; Вид. 2-ге, допов. Київ, Харків, 2022. 664 с.

ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

*Петрів Софія,
студентка 4 курсу Інституту права
Львівського державного університету внутрішніх справ*

У 1932-1933 роках мільйони українців були вбиті із-за штучного голоду спричиненого радянським урядом Йосипа Сталіна.

За підсумками судової справи за фактом Голодомору встановлено, що кількість людських втрат від Голодомору 1932-1933 років становить 3 мільйони 941 тисяча осіб. Втрати українців у частині ненароджених, що за даними слідства СБУ становлять 6 мільйонів 122 тисячі осіб, судом не встановлювалися. Голодомор великою мірою зруйнував українське село, яке зберігало традиції української родини. Високий шлюбний потенціал українського села був зруйнований і вже ніколи не був відновлений. Це означає, що був зруйнований потенціал дітонародження, що в майбутньому призвело до зменшення кількості населення [1, с.270].

На сьогоднішній день українці теж потерпають від геноциду росії. Повномасштабне вторгнення росії на територію України призводить до масового знищення не лише міст України, а й самої української нації. Окупанти навмисно розстрілюють та знущаються над українським народом, пускають ракети на житлові та пологові будинки, лікарні та місця масового скупчення людей таких як: торгові центри, вокзал тощо.

Країна-агресор насильно депортує мирних жителів в росію, змушує дітей на тимчасово окупованих територіях вивчати програмну освіту російської федерації, знищує усю сільськогосподарську культуру на землях України і цей список можна продовжувати довго ...

Визначення терміну «геноцид» міститься у Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 року [2]. Отже, Конвенція визначає геноцид як: будь-які з наступних дій, здійснюваних з наміром повністю або частково знищити національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку:

- вбивство членів цієї групи;
- нанесення тяжких тілесних або психічних ушкоджень членам такої групи;
- навмисне створення членам групи життєвих умов, які розраховані на повне або часткове знищення групи;
- дії, розраховані на унеможливлення народження дітей в середовищі групи;
- насильницька передача дітей цієї групи іншій групі.

Головною ознакою того, що росія має намір знищити український народ створюючи геноцид на території нашої країни є систематичне насильство не лише проти українських військових та цивільних чоловіків, а й застосування насильства до українських жінок, дітей та людей похилого віку.

На думку Сидоренка С, діяння збройних сил росії мають масовий характер на тимчасово окупованих територіях України, що виражається у проведенні численних вбивств, позбавлень волі, тортур, згвалтувань, викрадень, знущань над тілами вбитих і закатованих, розстрілів людей, цілих сімей, включаючи й дітей, які пробували евакуюватися з окупованих населених пунктів (особливо дані звірства були вчинені в містах Буча,

Ірпінь, Маріуполь, селища міського типу Бородянці, Гостомелі та в інших населених пунктах України, які перебували чи перебувають під окупацією росії). Стають відомі страшні, нелюдські та цинічні факти злочинів збройних сил рф на окупованих територіях, які були звільнені від окупації [3].

росія навмисне знищує українські школи, університети, церкви, музеї, бібліотеки, сплює усі книги пов'язані з історією України та видатними українськими поетами. Тому, особливе значення має бути збереження та розвиток української історичної освіти та подальше формування в української учнівської молоді патріотизму, усвідомлення загальнолюдських цінностей та несприйняття імперської і шовіністичної ідеології» [4].

Литва, Латвія, Польща, Канада, Естонія та багато інших країн визнали дії росії на території України геноцидом українського народу.

Отже, за 100 років Україна знову зазнала геноцид українського народу, культури. У 1932-1933 роках Україну та її націю хотіли знищити німецькі війська, а сьогодні російські війська. Як і сто років тому ми все подолаємо і станемо ще більш сильнішою нацією, країною у світі. Ми ніколи не забудемо свою історію.

Список використаних джерел:

1. Рожак Л. Голодомор як геноцид української нації. *Матеріали Міжнародної конференції «Штучні голоди в Україні ХХ століття»*(Київ, 16 травня 2018 року).Київ–Дрогобич: Видавництво «Коло», 2018–368 с.
2. Текст Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього [Архівовано 2014-02-01 у Wayback Machine.], Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155 (дата звернення: 20.03.2023).
- 3.Сидоренко С. Найбільший злочин росіян. Чому доведення геноциду в Україні здатне змінити світ. Європейська Правда. 2022. URL: euointegration.com.ua (дата звернення: 20.03.2023).
4. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Історія України. Всесвітня історія. 6-11 класи. Київ. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>. (дата звернення: 20.03.2023).

ЩОДО ПИТАННЯ ГЕНОЦИДУ ЯК НАЙТЯЖЧОГО ЗЛОЧИНУ ПРОТИ ЛЮДСТВА

*Лукашук Софія Юріївна, студентка
I курсу Інституту права та безпеки
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

*Науковий керівник: Суханова Дар'я Сергіївна,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент*

Геноцид - це один з найбільш страшних злочинів, який призводить до масового винищення людей з певних груп на основі їх ознак, таких як національна, етнічна, расова, релігійна та інші.

За останнє століття мільйони людей стали жертвами страшного явища як геноцид. На сьогодні існує значна кількість конвенційних та інших норм міжнародного права, які спрямовані на боротьбу з цим злочином та його запобігання. У 1948 році була прийнята Конвенція ООН "Про попередження злочину геноциду та покарання за нього", яка визначила геноцид як міжнародний злочин та встановила принципи кримінальної відповідальності за його вчинення. Конвенція визначає геноцид як будь-які дії, спрямовані на знищення частини або всієї національної, етнічної, расової або релігійної групи [1].

У ст. 1 Конвенції 1948 р., вказується, що геноцид є злочином, який порушує норми міжнародного права, і що держави-учасниці повинні дотримуватися заходів щодо його запобігання та карати за його скоєння, незалежно від того, чи відбувається він у мирний чи воєнний час [2].

Відповідно до ст. 2 Конвенції 1948 р., під геноцидом розуміють наступні дії: вбивство членів певної групи, фізичне та психологічне насилля, заподіяння серйозних тілесних ушкоджень, голодування, масове депортування, стерилізація тощо [2].

Згідно зі ст. 3 Конвенції 1948 р., покарання передбачається за такі діяння: геноцид; дії змова з метою здійснення геноциду; пряме і публічне підбурювання до здійснення геноциду; замах на здійснення геноциду; співучасть у геноциді [2].

Важливим конвенційним джерелом у сфері боротьби з геноцидом є Римський статут Міжнародного Кримінального Суду (МКС) від 17 липня 1998 р. Згідно зі ст. 5 Римського статуту, яка поширює юрисдикцію МКС на злочин геноциду, це діяння відносять до найсерйозніших злочинів, які викликають стурбованість усього міжнародного співтовариства. Ст. 6 Статуту МКС містить визначення злочину геноциду і перелік актів геноциду, які практично дослівно повторюють ті, що викладені у ст. 2 Конвенції 1948 р. [3].

Українське законодавство включає кримінальну відповідальність за геноцид, який охоплює не тільки фізичне знищення національних, етнічних, расових та релігійних груп, але й інші форми їхнього зниження до статусу другорядних громадян. Стаття 442 КК України передбачає кримінальну відповідальність за злочин геноциду. [4].

У ст.442 КК України передбачено відповідальність за різні за характером суспільної небезпеки склади злочину, які відрізняються способами вчинення, і суб'єктивною стороною. За вчинення злочину геноциду передбачена кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 10 до 15 років або довічним позбавленням волі. Крім того, можуть застосовуватися й інші види покарання, передбачені Кримінальним кодексом України [4].

Додатковим об'єктом злочину є заклики до геноциду, а також виготовлення матеріалів із закликами до геноциду з метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів - караються арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до п'яти років, згідно з ч.2 ст.442 КК України [4].

Геноцид не може бути вчинений випадково, і в сучасних умовах організації життя суспільства в державі фактично не можливо, щоб геноцид був реалізований просто через недогляд посадових осіб. Реалізація геноциду передбачає винний умисел на його здійснення і використання для цього державних механізмів та державних фінансових ресурсів, що потребує великої кількості послідовно прийнятих державними органами рішень, указів чи інших документів бюрократичного механізму системи державних органів.

Та незважаючи на прийняття Конвенції ООН, Римською статуту Міжнародного Кримінального Суду геноцид продовжується в різних куточках світу. Тому важливо не тільки встановлювати відповідальність за його вчинення, але й забезпечувати ефективну систему попередження та реагування на цей злочин.

Список використаних джерел:

1. Важна К. А. Проблеми реалізації відповідальності держави за геноцид в сучасному міжнародному праві : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. *«Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин»* (Київ, 19-20 квітня 2017 р.). – Ч. 1. – К. : КНУКіМ, 2017. – С. 365-376.
2. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, 9 грудня 1948 року. A/RES/260 A (III) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_155.
3. Римський статут Міжнародного Кримінального Суду , 17 липня 1998 [Електронний ресурс] //Режим доступу:<http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CDC7CF02886/283503/RomeStatutEng1.pdf>.
4. Кримінальний Кодекс України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

ГЕНОЦИД В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

*Малова Юлія Сергіївна, студентка 1 курсу
Інституту права та безпеки ОДУВС
Науковий керівник: Скриль Сергій Анатолійович
завідувач кафедри державно-правових дисциплін,
к.ю.н., доцент*

Що таке геноцид, чим він відрізняється від інших злочинів, у чому полягає його особлива небезпека, як у ньому звинувачують, як доводять вину та яке покарання за геноцид встановлено міжнародним правом. Про це я б хотіла розповісти у своїй роботі.

Геноцид — це злочин злочинів, особлива тяжкість якого полягає в тому, що він чиниться з наміром знищити не конкретну людину, а цілу групу як таку:

-національну;

- етнічну;

-релігійну;

-расову.

Саме в цьому — його намір (*dolus specialis*) і особлива суспільна небезпечність.

Він існував упродовж століть. Його називали по-різному: варварство, масові знищення народів тощо. Проте як термін слово "геноцид" сформулював та вжив у своїй книзі "Axis Rule in Occupied Europe" Рафаель Лемкін. Саме він увів дав назву злочину, який існував за міжнародним звичасвим правом тривалий час до того.

Конвенцію ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (далі — Конвенція) в ООН ухвалили 1948 року. Тобто до 50-х років склад геноциду як злочину не було визначено в жодному міжнародному договорі.

Сьогодні геноцидом офіційно називають цілеспрямовані дії з метою повного або часткового знищення груп населення чи народів за національними, етнічними, расовими або релігійними мотивами.

До таких дій належать:

-вбивство членів цієї групи;

-нанесення тяжких тілесних або психічних ушкоджень членам такої групи;

-створення членам групи умов, які розраховані на повне чи часткове її знищення;

-унеможливлення народження дітей в середовищі групи;

-насилницька передача дітей цієї групи іншій групі.

Український народ зіткнувся з 2 із 8 наймасштабніших геноцидів в історії людства, а саме Голодомор в Україні (1932-1933), Голокост (1933-1945) і ще одна подія, яка повинна увійти в історію як геноцид вільного українського народу російською владою .

У 1932-1933 роках український народ став жертвою геноциду, організованого ВКП(б) та урядом СРСР, який полягав у створенні штучного масового голоду. Голодомор, спричинений недостатністю харчів, став причиною масової смерті українців як у 1932 році, так і в 1933 році. Розміри цього злочину різнилися, проте обидва роки призвели до масового вбивства голодом. Україна й Кубань були особливо постраждалими регіонами, де голод був спрямований на знищення української нації.

Внаслідок Голодомору загинуло приблизно 7 мільйонів людей, переважно українців, на території Української Радянської Соціалістичної Республіки. Ще 3 мільйони українців померли за межами України, в таких регіонах, як Кубань, Північний Кавказ, Нижнє Поволжя та Казахстан.

Голодомор був наслідком свідомих та умисних дій вищого керівництва Радянського Союзу та Української РСР під керівництвом Сталіна, спрямованих на придушення Українського національно-визвольного руху.

Упродовж Голодомору 1932-1933 років, масове вбивство селян голодом у мільйонних масштабах стало наслідком запланованої конфіскації врожаю зернових та інших харчів у селян радянською владою. Маючи значні запаси зерна в резервах та можливості експорту радянська влада не надавала допомоги голодуючому населенню, а також забороняла їм виїзд за межі УРСР. Мало того, будь-яка згадка про цей штучний голод була замовчувана та заборонялася радянській владі течі десятиліть.

Голокост, також відомий як Шоа (євр. HaShoah, що означає "катастрофа"), є найвідомішим актом геноциду в історії. Під час цих подій нацисти здійснили масове вбивство приблизно 6 мільйонів євреїв та інших людей на основі їх національності та релігійної належності. Організаторами вбивств була Німецька націонал-соціалістична партія під керівництвом Адольфа Гітлера. Цей цілеспрямований геноцид єврейського населення був наслідком радикального антисемітизму, який офіційно пропагували нацисти.

Головною метою було саме знищення єврейської спільноти, серед яких було найбільше число жертв. Майже сім з кожних десяти євреїв в Європі були вбиті через їхню ідентичність. Нацисти також переслідували та вбивали ромів, а також людей з

інвалідністю. Вони також арештовували й позбавляли свободи своїх політичних опонентів, гомосексуалістів та осіб з невиліковними захворюваннями. Багато з них померли через жахливі умови утримання, в яких їх утримували.

Голокост став першим прикладом геноциду, який був настільки докладно задокументований та досліджений серед тисяч свідків – колишнім в'язням концтаборів.

Одним з основних відмінних рис Голокосту від попередніх геноцидів є широкомасштабність та плановість винищення золота людей на значній території. Німецькі нацисти збудували табори смерті в багатьох країнах Європи, де впроваджувалася система систематичного знищення.

Характерних особливостей Голокосту полягала у використанні расистських та псевдонаукових теорій, які надавали обґрунтування для знищення певних груп людей. Була розповсюджена теорія "соціального дарвінізму", яка стверджувала, що знищення людей є продовженням принципів природного відбору, визначених теорією Дарвіна. Згідно з цією теорією, сильні народи або раси природним чином прагнуть знищити менше цінних і поступитися їм у життєвому просторі.

Голокост також відрізнявся використанням новітніх та ефективних методів знищення на той час. Були розроблені нові хімічні та механічні засоби вбивства. Крематорії будуються, а рахувальні машини з перфокартами використовувалися для контролю за кількістю знищених осіб та інших деталей процесу. У наш час ми спостерігаємо над актом геноциду українського народу, вбивства населення у самі негуманні способи. За півтора роки війни скалічено та знищено тисячі життів постійними обстрілами мирного населення.

Нещодавній інцидент пов'язаний із підривом Каховської ГЕС показав усьому світові на що пішов наш ворог і що це ще не остання крапка у їхніх кровавих планах на нашу країну.

Забавним є те, що організація яка ухвалила покарання за найтяжкіший злочин проти нації зараз «співчуває» нам. Сподіваюсь, що пройде час і чаша терезів перехилиться на наш бік на зважаючи на загальмованість у рішучих діях та погану пам'ять з приводу історії, яка повторюється.

Надія є тільки на те, що винні будуть покарені і це вже буде не Нюрнберзький процес, а Гаагський ...

Список використаних джерел:

1. <https://www.istpravda.com.ua/articles/2015/10/15/148576/>
2. <https://weukraine.tv/nashhadky-kryvavyh-rezhymiv-8-najbilshyh-aktiv-genotsydu-hh-hhi-stolit-yaki-povtoryuyut-rashysty/>
3. <https://vogue.ua/article/culture/lifestyle/zlochin-zlochiniv-shcho-take-genocid-roz-yasnyuye-ekspert-48260.html>

ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНОГО ТРИБУНАЛУ ЩОДО ГЕНОЦИДУ

Березюк Катерина Вікторівна,

студентка 1 курсу інституту права та безпеки Одеського
державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Балтаджи Поліна Миколаївна,

к.ю.н., доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ

Геноцид – найтяжчий та найстрашніший міжнародний злочин проти людства, який передбачає масове винищення людей через етнічну, расову чи національну приналежність або релігійні чи культурні переконання. Геноцид тягне за собою масові та жорстокі вбивства людей – лише впродовж минулого століття жертвами стали близько 20 мільйонів осіб, але загальна кількість жертв може відрізнятись в залежності від різних джерел та оцінок істориків. Найстрашнішими геноцидами в історії людства стали масові вбивства євреїв та циган під час Другої світової війни, які розглядали на Нюрнберзькому трибуналі.

Міжнародний військовий трибунал (Нюрнберзький трибунал) був першим в історії людства міжнародним судом, який був сформований на паритетних засадах із представників чотирьох держав-переможниць (СРСР, США, Велика Британія та Франція) задля здійснення судочинства над нацистськими

службовцями за геноцид. Звичайно, формування трибуналу супроводжувалося безліччю протиріч, наприклад різні принципи судочинства та устрою правових систем у демократичних країнах і тоталітарному СРСР, які довелося подолати та знайти прийнятні компроміси країнам-переможцям. Нюрнберзький трибунал розглянув всього 13 процесів: Нюрнберзький процес 1945-1946-ті роки та подальші 12 процесів. Саме в ході діяльності Нюрнберзького трибуналу, який розглядав факти масового знищення людей через етнічну, расову чи національну приналежність або релігійні чи культурні переконання, постали правові передумови для криміналізації геноциду на міжнародному рівні [1, с.176].

20 листопада 1945 року в Нюрнберзі розпочався міжнародний судовий процес над головними нацистськими злочинцями Німеччини. Нюрнберзький трибунал розглянув тисячі документів, допитав близько 200 свідків (і ще кілька сотень були допитані за його дорученням). Суду були також подані речові докази, що підтверджували злочини обвинувачуваних. Важливу роль на суді відіграли фото- і кінодокументи, у тому числі зняті самими нацистами. Зокрема, було представлено нацистський фільм про знищення чехословацького села Лідіце, документальний фільм про злочини в концтаборах Освенцім та Бухенвальд, Маутгаузені, про руйнування Смоленська, знищення пам'ятників культури й мистецтва, фотодокументи про військові злочини в Латвії, в Україні. За час процесу було підготовлено більше 30 тисяч фотокопій документів, складено понад 50 мільйонів сторінок друкованих матеріалів [2, с.9]. В результаті Нюрнберзького процесу до смертної кари через повішання засудили 12-х осіб, до довічного ув'язнення були засуджені 3 особи, ще 4-ом особам присудили ув'язнення від 15 до 20 років та 3-ох осіб трибунал виправдав. Нюрнберзький процес завершився 1 жовтня 1946 року.

Після завершення основного Нюрнберзького процесу відбулося ще 12 – у період із грудня 1946 до квітня 1949 року. Вони увійшли в історію як «подальші» або «малі» процеси, оскільки стосувалися вже не найвищого керівництва Райху, а нацистських діячів другого-третього ешелону, але тепер суд вершив не Міжнародний військовий трибунал, а Нюрнберзький

військовий трибунал, створений військовим командуванням США. Так сталося через те, що в 1946 році розбіжності між колишніми державами союзниками – США, Великою Британією, Францією та Радянським Союзом – ставали дедалі очевидними: розпочалася Холодна війна. Сукупно через 12 процесів пройшли 185 підсудних. Всі вони отримали кваліфікований захист, і вироки були найрізноманітнішими: 35 осіб виправдали, 8-ро були звільнені від суду за станом здоров'я або померли чи наклали на себе руки до винесення вироку та 142 підсудних, яких визнали винними, засудили до різних термінів ув'язнення – від 1 року до довічного, проте до більшості невдовзі застосували амністію або суттєве скорочення термінів.

Виникає важливе питання, чи лише справедливість керувала політиками країн-переможниць? Адже вони також несли свою долю відповідальності за початок Другої світової війни, до того ж воювали вони, мало зважаючи на жертви серед цивільного населення. Наприклад метою об'єднаного бомбардувального наступу Повітряних Сил Великої Британії було руйнування німецьких міст, вбивство німецьких робітників і порушення цивілізованого життя по всій Німеччині, що призвело до руйнування будинків, комунального господарства, транспорту та створення проблеми біженців у великих масштабах, зламу морального духу як в тилу, так і на фронті. Результатом бомбардування стали втрати цивільного населення в Німеччині щонайменше в п'ятеро більшими, ніж у Британії. Тож спокуса у західних демократій покласти відповідальність за всі жахи війни на плечі ворога була великою. Радянський Союз теж не є виключенням, адже за роки Другої світової війни його війська накопичили власні діяння, які визначаються як військові злочини. Тож Сталіну було вигідно погодитися на гучний міжнародний процес і не лише засудити нацистських злочинців, а й скинути на них ще й свої гріхи. Безумовно, німецькі діячі заслужено опинилися на лаві підсудних, але по суті, на процесі судочинства діяв давній принцип «горе переможеним», який підлаштували під судочинство середини ХХ століття, що полягало у наданні кваліфікаційного захисту обвинуваченим і адвокати суттєво вплинули на цілу низку рішень суду.

Отже, проблеми юридичної відповідальності за геноцид включають в себе: складність збирання доказів, політичний тиск та імунітет високопосадовців, брак міжнародного і національного законодавств, виконня вироків та проблеми юрисдикції. На нашу думку, боротьба з проблемами юридичної відповідальності за геноцид є важливим завданням, спрямованим на забезпечення правосуддя, превентивних заходів та захисту прав людини. Є певні шляхи для боротьби з цими проблемами, що включають в себе:

1. Підтримка та розширення ролі Міжнародних трибуналів, таких як Міжнародний кримінальний суд (МКС), які відповідають за притягнення до відповідальності осіб, звинувачених у геноциді та інших важких злочинах.
2. Забезпечення доступу до справедливого суду та відшкодування для жертв геноциду, створення програм допомоги та реабілітації для постраждалих.
3. Забезпечення ефективного міжнародного співробітництва у виявленні, арешті та передачі злочинців геноциду, а також обміну інформацією та доказами.
4. Встановлення та посилення міжнародних та національних законів, що передбачають кримінальну відповідальність за вчинення геноциду та інших злочинів проти людства.
5. Підвищення світової свідомості про геноцид, його наслідки та потребу в юридичній відповідальності за нього.
6. Запобігання геноциду шляхом підтримки раннього виявлення можливих злочинів, зміцнення демократії, прав людини та ролі права, розповсюдження освіти про геноцид та налагодження систем відповідальності та захисту.

Список використаних джерел:

1. Стеценко, В. Ю. Геноцид – як один з найстрашніших злочинів проти людства / В. Ю. Стеценко, Г. Є. Мазур // Дванадцяті юридичні читання. Держава в суспільно-політичних процесах: виклики і загрози : матеріали міжнародної наукової конференції, 1-2 червня 2017 року / ред. кол. : В. П. Андрущенко, Ю. С. Шемшученко та ін. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – С. 175-178.

2. Ківалов С. В. Міжнародне кримінальне правосуддя: від Нюрнберзького військового трибуналу до Міжнародного кримінального суду / С. В. Ківалов // Альманах міжнародного права - Одеса : Фенікс, 2009. – Вип. 1. – С. 5-18.

СТАТТЯ 9 КОНВЕНЦІЇ ПРО ГЕНОЦИД ЯК ПІДСТАВА ЮРИСДИКЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН

*Суханова Дар'я Сергіївна,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент*

Злочин геноциду є одним з найбільш серйозних злочинів згідно з міжнародним правом. У зв'язку з прийняттям Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (далі Конвенція про геноцид) в 1948 році його визначення стало усталеним в галузі міжнародного права.

Згідно зі статтею 9 Конвенції про геноцид «спори між Договірними Сторонами щодо тлумачення, застосування та виконання даної Конвенції, включаючи ті, що стосуються відповідальності Держави за геноцид або будь-які інші діяння, передбачені в статті 3, передаються на розгляд Міжнародного Суду ООН на вимогу будь-якої зі сторін спору» [1]. Дане положення є так званою «компромісною умовою» («compromissory clause»), до якої відсилає стаття 36(1) Статуту Міжнародного Суду ООН [2, с. 19-20]. В цілому, заборона геноциду є нормою міжнародного звичаєвого права. Більшість науковців та Міжнародний Суд ООН погоджуються з тим, що відповідальність держав за геноцид також є нормою міжнародного звичаєвого права [3]. Однак, що стосується безпосередньо статті 9 Конвенції, то вона не наділяє Міжнародний Суд ООН юрисдикцією щодо порушень міжнародного звичаєвого права; юрисдикція Суду, яку він може здійснювати згідно з даною «компромісною умовою», обмежується лише положеннями Конвенції про геноцид [4, с. 354]. Наразі в міжнародному праві не існує імперативної норми, яка

б зобов'язувала державу погодитись на юрисдикцію Суду для вирішення спорів, на які поширюється дія Конвенції про геноцид, підтвердженням чого є, поміж іншого, можливість внесення застережень до «компромісної умови» Конвенції [2, с. 30].

При визначенні того, чи була порушена Конвенція та при встановленні правових наслідків такого порушення, Суд може застосовувати і інші джерела права, зокрема, правила загального міжнародного права щодо тлумачення договорів, правонаступництва держав чи відповідальності держав за міжнародно-протиправні діяння [2, с.32-33]. Крім того, як зазначає Роберт Колб, відсилаючи до всього масиву норм Конвенції, «компромісна умова» може непрямо відносити до юрисдикції Суду також питання, пов'язані з застосуванням інших договірних інструментів, зокрема, Римського Статуту [5, с. 459]. Оскільки статтею 6 Конвенції про геноцид передбачено створення міжнародного карного трибуналу, яким по суті став Міжнародний кримінальний суд, це означає, що Міжнародний Суд ООН потенційно матиме юрисдикцію щодо спорів стосовно функціонування Міжнародного кримінального суду, зобов'язань держав-сторін Римського Статуту співпрацювати з Міжнародним кримінальним судом тощо, однак тільки тією мірою, якою відповідні питання стосуються злочину геноциду [2, с. 31]. На користь такої інтерпретації свідчить той факт, що визначення геноциду в Римському Статуті не було модифіковано і повністю повторює визначення, наведене в Конвенції про геноцид, тобто збережений матеріальний обсяг предмету юрисдикції Міжнародний Суд ООН згідно з Конвенцією. Хоча, як зазначає Р. Колб, може здатися, що це призвело б до конфлікту юрисдикцій Міжнародного Суду ООН та Міжнародного кримінального суду, отже можна розглядати Міжнародний Суд ООН як контрольний орган з юрисдикцією щодо перегляду тих аспектів міждержавних спорів щодо діяльності Міжнародного кримінального суду, які даний Суд не зміг вирішити самостійно [5, с. 459-460]. Однак, таке питання як невиконання державами-сторонами Римського Статуту запитів Міжнародного кримінального суду щодо арешту осіб, обвинувачених в геноциді. Очевидно, що ті питання, що не стосуються міждержавних відносин, а входять виключно до

сфери повноважень Міжнародного кримінального суду, тобто міжнародна кримінальна відповідальність індивідів за міжнародні злочини, не можуть стати предметом розгляду Міжнародного Суду ООН навіть у порядку перегляду, якщо тільки не набудуть міждержавного характеру, зокрема, через здійснення функції дипломатичного захисту.

Список використаних джерел

1. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Paris, 9 December 1948, United Nations Treaty Series, vol. 78, No. 1021, p. 277. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%2078/v78.pdf> (access date: 01.06.2023).
2. Аносова Ю.В. Загальні засади здійснення юрисдикції щодо злочину геноциду міжнародними судовими органами / Ю. В. Аносова // Український часопис міжнародного права. – 2017. - №1. – С. 19-33.
3. Антонович М.М. Поняття міжнародно-протиправного діння держави та злочину за міжнародним правом: Порівняльний аспект / М.М. Антонович // Наукові записки НаУКМА. – 2002. – Т. 20. – С. 28-32.
4. Seibert-Fohr, Anja. "State Responsibility for Genocide under the Genocide Convention." In The UN Genocide Convention: A Commentary, edited by P. Gaeta, 349-73. New York: Oxford University Press, 2009. p.352-357.
5. Kolb, Robert. "The Scope Ratione Materiae of the Compulsory Jurisdiction of the ICJ." In The UN Genocide Convention: A Commentary, edited by P. Gaeta, 442-70. New York: Oxford University Press, 2009. p. 459-460.

ГЕНОЦИД: ФОРМИ І МЕТОДИ

*Балтаджи Поліна Миколаївна,
професор кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ,
к.ю.н, доцент*

На початку ХХІ століття, суспільство стикнулось з новими викликами і випробуваннями. Світ маючі віковий досвід

формування цивілізації і вирішення глобальних проблем, виявився не готовий до відповіді та реакції на вічні питання: епідемії, війни, міграцій та ін. Нового контексту набуло поняття, яке здавалось, залишилось у минулому столітті, поняття яке залишило шрами на обличчі нації і стало особистою трагедією багатьох українців – поняття геноциду.

Кримінальне законодавство України розглядає геноцид як діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу.

Серед методів: а) вбивство членів цієї групи; б) нанесення тяжких тілесних або психічних ушкоджень членам такої групи; в) навмисне створення членам групи життєвих умов, які розраховані на повне або часткове знищення групи; г) дії, розраховані на унеможливлення народження дітей в середовищі групи; д) насильницька передача дітей цієї групи іншій групі.

Фундатор дослідження геноциду, польський та американський науковець-правник єврейського походження, Рафаель Лемкін дослідник історії трагедій вірмен та євреїв, уперше ввів у науковий оббіг слово геноцид як правове поняття. Лемкін був першим із фахівців міжнародного права, який визначив злочини сталінського комуністичного режиму проти українців як геноцид та проаналізував геноцид в Україні в контексті міжнародного права [1].

Суть геноциду за міжнародно-правовими нормами, полягає в умислі злочинців будь-яким способом знищити окремі групи населення чи цілих народів за расовими, національними, політичними або релігійними мотивами, від інших масових вбивств людей це поняття відрізняє саме наявність зазначених мотивів злочинців. Інше розуміння геноциду, не актуалізуючи мотиви, спирається на дії та їхні наслідки — знищення спільноти чи її частини. Геноцид не обов'язково означає негайне знищення нації, крім випадків, коли здійснюються масові

вбивства всіх членів нації. Мова йде про скоординований план різних дій, спрямованих на знищення суттєвих основ життя національних груп з метою їхнього знищення. Метою такого плану буде розпад політичних і соціальних інститутів, культури, мови, національних почуттів, релігії та економічного існування національних груп, а також знищення особистої безпеки, свободи, здоров'я, гідності та навіть життя осіб, що належать до таких груп [2].

Важливим питанням у визначенні «геноциду» є поняття «наміру» саме для встановлення того, чи держава порушила свої зобов'язання згідно з Конвенцією про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього [3].

Геноцидом українського народу на рівні національного та міжнародного законодавства визнано Голодомор 1932–1934 рр. Водночас триває дискусія з науковцями та політиками, які заперечують сам факт штучно організованого голоду в Україні 1932–1933 рр.

К.А.Важна, визнавши геноцид як суспільно негативне явище, звертає увагу, що для уможливлення реалізації справедливого й ефективного міжнародного судочинства і міжнародно-правової відповідальності необхідно чітко встановити, як вчиняється геноцид (методи вчинення геноциду), які інструменти і механізми є необхідними для вчинення геноциду в сучасних реаліях державної організації життя суспільства, хто є суб'єктом злочину геноциду.

Знищення набуває нових форм і проявів. Національною трагедією з особистим обличчям виглядає сьогодні екоцид – як форма геноциду, як масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу та розглядаються як правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Етноцид — дії, які спрямовані на знищення ідентичності й культури конкретного народу (етносу) та розглядають етноцид, як складову частину поняття геноциду. На відміну від геноциду, який досягає тієї самої мети шляхом фізичного винищення людей, належних до етносу, етноцид може проводитися комплексом заходів, що руйнують системні зв'язки всередині

народу, підштовхуючи його представників до переходу в іншу етнічну якість. Головна лінія в політиці етноциду — знищення основних ознак етносу (етнічної території, мови, культури, історичної пам'яті, самосвідомості) [4]. Етноцид — це не фізичне, а духовне знищення народу, позбавлення його культурно-етнічної своєрідності, його деетнізація (денаціоналізація, винародовлення). Етнос під цілеспрямованим політичним, економічним, релігійним, мовним та ін. тиском поступово втрачає свою ідентичність

Наймасовішими наслідками етноциду українців у XX ст. є такі: 1) у період 1929—1987 рр. — уневиразнення, «розмивання», «затуманення» етнічної самосвідомості, так зване «зближення» її з російською в усіх територіальних і соціальних групах українців (це явище часто називають денаціоналізацією, що є невдалим терміном); 2) перетворення великої частини українців на етнічних росіян; 3) перетворення значної частини українців на поляків; 4) перетворення певних частин територіальних груп українців на білорусів (Берестейщина), румунів (Добруджа, Південна Буковина, Мараморощина), словаків (Східна Словаччина), угорців.

Універсальним методом етноциду, його невід'ємним компонентом є лінгвоцид — нищення мови пригнобленого етносу. Лінгвоцид спрямовується передусім на письмову форму мови як надійний засіб збереження історичної пам'яті народу, що дає можливість існуючим поколінням ідентифікуватися з попередніми. Без лінгвоциду етноцид ніколи не досягне своєї мети — не відбудеться асиміляція пригнобленого етносу панівним: він завжди зберігатиме шанси на відродження. Коли є мова, то зберігається пам'ять народу, його духовна культура, не піддається остаточній руйнації його ментальність, а головне, існує засіб (само)ідентифікації носіїв мови в межах окремого МИ

Як зазначають сучасні дослідники, у сучасній війні між Україною та Росією етноцид та лінгвоцид повинні розглядатися на рівні геноциду, екоциду у сучасному кримінальному праві України та міжнародному праві, як правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. На жаль, етноцид та лінгвоцид не відображені у кримінально-правових

нормах національного законодавств, що потребує наукового та практичного осмислення [5].

Список використаних джерел:

1. Рафаель Лемкін: радянський геноцид в Україні (стаття 28 мовами) / Міжнародний благодійний Фонд «Україна 3000», в рамках програми «Уроки історії»; редактор Роман Сербин; упорядник Олеся Стасюк. – Київ : Майстерня книги, 2009. – 208 сторінок. – ISBN 978-966-2260-15-1
2. Важна К.А. Сутність геноциду відповідно до чинного міжнародного права та міжнародно-правової практики. Науковий журнал «Підприємництво, господарство і право». Міжнародне право. 2017. № 8. С. 193–197.
3. Антонович М.М. Проблема визначення злочину геноциду в міжнародному праві та його застосування до Голодомору 1932–1934 рр. в Україні. Наукові записки. 2008. Т. 77. Юридичні науки. С. 62–65.
4. Етноцид // Етнічність: енциклопедичний довідник / В. Б. Євтух; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. К.: Фенікс, 2012. С. 144.
5. Гіпотетична кримінально-правова модель для розслідування правопорушень, які вчиняються на окупованих територіях України // <https://lnvistnik.com.ua/ua/genocid-ekocid-ta-etnocid/>

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНУ ГЕНОЦИДУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Крижна Валентина Володимирівна,

к.ю.н., с.н.с.,

Головко Олександр Віталійович,

курсант I курсу

Навчально-наукового інституту №1

Національної академії внутрішніх справ України

Геноцид належить до найбільш небезпечних злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Уперше геноцид як тяжкий міжнародний злочин був закріплений у Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 року. Поняття геноциду з того часу є

загальноприйнятим і до сьогодні використовується як у Римському статуті, так і у національних законодавствах, зокрема у Кримінальному кодексі України. У Конвенції прямо не йдеться про відповідальність держав, а лише опосередковано, оскільки факт настання відповідальності держави за злочин геноциду підтверджується ст. 9 «Спори між державами учасницями з приводу тлумачення, застосування або виконання цієї Конвенції, в тому числі щодо відповідальності тієї чи іншої держави за вчинення геноциду або одного з наведених у ст. III діянь (змова, підбурювання, замах, співучасть у вчиненні геноциду), передаються на розгляд Міжнародного суду на вимогу будь-якої зі сторін у спорі» [1].

Слід зазначити, що у ст. 1 Конвенції 1948 р. вказується, що геноцид, незалежно від того, чи відбувається він у мирний чи воєнний час, є злочином, який порушує норми міжнародного права [8, с.99], щодо якого держави-учасниці зобов'язуються вживати заходів із попередження та карати за його скоєння.

Отже, геноцид – міжнародний злочин, який полягає в діях, що вчиняються з наміром знищити повністю чи частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку. Норма, яка забороняє геноцид, належить до числа імперативних норм міжнародного права. У міжнародному праві за вчинення геноциду настає міжнародна кримінальна відповідальність фізичних осіб. Це зменшує ефективність міжнародного права у боротьбі й превенції вказаного злочину, адже міжнародний злочин геноциду неможливий без прямої участі, як мінімум, однієї держави. У випадку геноциду злочинна політика держави реалізується її центральними та місцевими органами публічної влади та закріплюється на законодавчому рівні.

Зазначимо, що після деокупації Київщини, коли було виявлено злочини в місті Буча, Україна, Польща, Канада, Чехія, Ірландія, Латвія, Литва та Естонія в політичному контексті визнали вбивства цивільного населення геноцидом. Зазвичай юридичний процес доказування злочину геноциду є дуже складним, адже потребує доведення наміру такого злочину, проте факти масового вбивства українського цивільного населення в місті Буча Київської області, що супроводжувалися викраденнями,

тортурами, згвалтуваннями, у тому числі дітей, та мародерством, є очевидними.

Кримінально-правову відповідальність несуть фізичні особи. Вона може застосовуватись безпосередньо на основі норм міжнародного права. За злочини проти миру та безпеки людства фізичні особи можуть бути притягнуті до відповідальності міжнародним трибуналом, міжнародним судом або судом держави. Що стосується інших злочинів, які передбачені міжнародними конвенціями, то за їх вчинення фізичні особи несуть відповідальність згідно національного кримінального законодавства. На державу покладено обов'язок забезпечити реалізацію такої відповідальності. У випадку порушення цього обов'язку виникає міжнародно-правова відповідальність держави. Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання за нього передбачає відповідальність як фізичних осіб, так і держав [2].

Отже, відповідальність за міжнародним кримінальним правом, як і за міжнародним правом в цілому, несуть держави та міжнародні організації. Ця відповідальність є не кримінально-правовою і не цивільно-правовою, а міжнародно-правовою.

Згідно статті 4 Конвенції «Особи, які здійснюють геноцид або інші з перерахованих у статті 3 діянь, підлягають покаранню незалежно від того, чи є вони відповідальними за конституцією правителями, посадовими або приватними особами» [1].

Особливістю статті 4 є те, що вона визначає, що особи, які вчинили злочин геноциду підлягають покаранню незалежно від того чи є вони відповідальними за конституцією своєї держави вищими посадовими особами чи приватними особами. Принцип особистої кримінальної відповідальності застосовується однаково і без будь-яких винятків до всіх осіб у межах їх відповідальності на рівні державної влади чи військового командування, виходячи з конкретної участі таких осіб у вчиненні актів геноциду. Так, посадова особа, що планує чи розробляє політику геноциду, армійський командир чи офіцер, який наказує своєму підлеглому вчинити акт геноциду чи який свідомо не вживає заходів для запобігання або припинення такого акту, і підлеглий, який виконує наказ щодо вчинення акту геноциду, мають вважатися такими, що беруть участь у

скоєнні злочину геноциду. Правосуддя вимагає, щоб усі такі особи несли відповідну кримінальну відповідальність. В статті 6 Конвенції, зокрема, вказується, що одним з варіантів здійснення правосуддя є притягнення до відповідальності судом держави, де було здійснено злочин. Це є суттєвим недоліком Конвенції.

Не враховано було й те, що відповідальними за злочин геноциду звичайно є посадові особи держави. Існуючий конвенційний механізм розрахований на переслідування винних осіб саме державами, на території яких мав місце злочин геноциду. Але саме уряди таких держав сприяють або прямо беруть участь у подібних злочинних діяннях. Навіть після усунення такого злочинного уряду, винні у геноциді найчастіше зазнають помилування або амністуються, тобто фактично не несуть ніякого покарання.

Геноцид є міжнародним злочином, який практично не може мати місце без сприяння або прямої участі владних державних структур та посадових осіб держави. Цей злочин майже завжди чиниться із прямої або непрямої участі держави. Пряма участь держави характеризується тим, що злочинні діяння здійснюються державою в особі її органів, представників, агентів тощо, а непряма її участь – тим, що держава допускає в межах своєї юрисдикції акти геноциду з боку фізичних осіб, які формально не відносяться до складу посадових осіб держави [3]. Встановлення факту скоєння злочину державою може здійснюватися Радою Безпеки ООН, якщо такого роду діяння супроводжуються порушенням миру чи становили загрозу миру в розумінні статті 39 Статуту ООН. Геноцид, як один з найтяжчих міжнародних злочинів безумовно складає істотну загрозу миру та безпеці людства.

Підсумовуючи, варто наголосити, що геноцид є найтяжчим міжнародним злочином, вчинення якого є підставою для міжнародно-правової відповідальності держав та кримінальної відповідальності індивідів. Запровадження державами ефективних механізмів притягнення до відповідальності за геноцид, серед яких можна назвати національні суди, триває, однак відбувається дуже повільно. При притягненні держави-правопорушниці до відповідальності мають бути дотримані наступні елементи: визнання злочину, припинення та

запевнення в його не повторенні, поновлення порушених прав як в матеріальному, так і в моральному плані, покарані винні особи та реорганізовані інститути. Отже, для боротьби та попередження злочину геноциду необхідна співпраця всіх держав світу.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155
2. Радомська Д. І. Відповідальність за геноцид в міжнародному кримінальному праві / Д. І. Радомська. // Актуальні проблеми міжнародного права та порівняльного правознавства. – 2011. – №3. – С. 101–104.
3. Ребриш Р. І. Геноцид як злочин проти безпеки людства за міжнародним правом / Р. І. Ребриш. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – №41. – С. 133–135.

ГОЛОДОМОР В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: ПОЛІТИКО_ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

*Толмачевська Єлизавета Сергіївна
студентка I курсу Інституту
права та безпеки*

*Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Скриль Сергій Анатолійович,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін,
к.ю.н., доцент*

Голодомор 1932-1933 років, також відомий як "штучно створений голод", є одним з найтрагічніших епізодів в історії українського народу. Цей геноцидний акт спричинив мільйони смертей та невимовне страждання українського населення. У цій тезі буде проведений політико-правовий аналіз Голодомору з метою розкриття політичних та правових аспектів цього злочину проти людяності.

Голодомор: причини та механізми

Голодомор в Україні 1932-1933 років не був випадковим явищем природного чи соціального походження, як це стверджували спочатку радянські, а згодом проросійські історики. «Смерть через голод» стала наслідком цілеспрямовано застосованого тоталітарною владою терору голодом, тобто геноцидом. Він став покаранням українців за їхній спротив колективізації сільського господарства і небажання перебувати під владою Росії. наслідок руйнування системи сільського господарства і сіл, спричинене примусовою колективізацією, що стала Це покарання здійснювалося шляхом знищення української культури, мови, традицій. Шляхом штучно організованого голоду радянська влада намагалася вирішити так звану «українську проблему» за наказом Сталіна.

За даними істориків, на початку 30-х років XX-го століття основним центром опору більшовицькій політиці колективізації та форсованої індустріалізації було українське село. В Україні сталося понад 4 тис. масових протестних виступів за участю близько 1,2 млн. чоловік. З колгоспів вийшли 41 200 селянських господарств, близько 500 сільських рад відмовлялися приймати нереальні плани хлібозаготівель.

Сталін боявся втратити Україну як ресурс, без якого побудова могутньої індустріальної імперії, здатної завоювати світ, залишалася б тільки мрією.

Не бажаючи втрачати Україну, радянський режим вибудував план винищення частини української нації, що був замаскований під плани здачі хліба державі. Йшлося про повне вилучення всіх запасів зерна, а потім конфіскацію інших продуктів харчування та майна в якості штрафів за невиконання плану здачі хліба. Перетворивши Україну на територію масового голоду, режим перекрив всі шляхи до порятунку. Відбулася ізоляція голодуючих. З цією метою був застосований режим «чорних дошок» і заборона голодуючих виїжджати за межі України. Колгоспи і села, занесені на «чорні дошки», оточувалися загонами міліції та радянських спецслужб. Звідти вивозили усі запаси їжі. Заборонялася торгівля та ввезення будь-яких товарів. 22,4 мільйони людей було фізично заблоковано в межах території Голодомору.

Ще однією складовою геноциду було свідоме блокування інформації про голод. У січні 1933 року радянською владою було зробленою заяву про відсутність голоду в країні. Сталінський режим відмовився від зовнішньої допомоги.

Наслідки Голодомору

Голодомор 1932-1933 років охопив період з квітня 1932 року по листопад 1933 року. За ці 17 місяців було вбито понад 7 мільйонів людей в Україні і 3 мільйони українців поза її межами, в регіонах, що історично були заселені українцями: Кубань, Північний Кавказ, Нижнє Поволжя та Казахстан. Пік Голодомору припав на весну 1933 року. В Україні від голоду щохвилини вмирало 17 людей, 1 400 – щогодини, понад 30 тисяч – щодня... Питання кількості людських втрат України від Голодомору досі залишається відкритим.

Реальні цифри загинблих замовчувалися, що підтверджується наданим владою розпорядженням не реєструвати смерть дітей у віці до одного року. Українці у віці від 6 місяців до 17 років становили близько половини всіх жертв Голодомору. У зв'язку з цим, середня тривалість життя українців у 1933 році становила 7,3 року в чоловіків і 10,9 років у жінок. За всю історію людства подібних показників ніде не було зафіксовано.

За антиукраїнською спрямованістю та масштабністю застосування, голод 1932-1933 років виявився найжахливішою зброєю масового знищення та соціального поневолення населення України, якою скористався тоталітарний комуністичний режим. Тобто Голодомор в Україні став соціально-гуманітарною катастрофою глобального масштабу.

Наслідком злочину геноциду, окрім фізичного вбивства мільйонів людей, стало руйнування традиційного українського устрою життя. Голод став зброєю масового біологічного знищення українців, на довгі десятиліття порушив генетичний фонд народу, призвів до морально-психологічних змін у свідомості українців. Традиційна культура та народні звичаї зазнали деформації. Голодомор повністю змінив звичний порядок господарювання на селі. На десятки років українські селяни були зведені до становища безправних колгоспників, позбавлених паспортів та пенсій.

Психологічними наслідками Голодомору стали почуття вини та сорому. Люди відчували провину за те, що не змогли врятувати рідних, сором за аморальні вчинки, які чинилися задля виживання.

Із послабленням комуністичного контролю над суспільним життям у другій половині 1980-х років відновлюється пам'ять про Голодомор. З 1993 року в Україні на державному рівні відбувається вшанування безневинних жертв Голодомору. У листопаді 2008-го в Києві було споруджено Національний меморіал жертв Голодомору. Загалом в Україні встановлено понад 7.100 меморіалів, пам'ятників та пам'ятних знаків, присвячених жертвам Голодомору.

Голодомор 1932-1933 років в Україні був однією з найбільших гуманітарних катастроф ХХ століття, що призвела до масової смертності мільйонів людей. Політико-правовий аналіз цієї трагедії розкриває систематичну політику радянського режиму, спрямовану на знищення українського суспільства та придушення національної самосвідомості. Роботи дослідників, таких як Anne Applebaum, Norman Naimark, Robert Conquest та інші, надають детальний аналіз політичного та правового контексту Голодомору. Згідно з ними, головною причиною Голодомору була політика колективізації сільськогосподарських угідь та вимушеної конфіскації харчових продуктів, яку запровадив радянський режим. Радянська влада, зокрема Йосиф Сталін, усвідомлювала, що ця політика призведе до масового голоду та смертності серед українського населення. Вона мала на меті придушити український націоналізм, який вважався загрозою для радянської ідеології та єдності. Правові механізми були використані радянським режимом для забезпечення контролю над українським населенням. Колективізація супроводжувалася конфіскацією харчових запасів, обмеженням переміщення населення та призначенням штрафів для селян, які вважалися "саботажниками". Ці дії порушували основні права людини, зокрема право на життя, доступ до достатнього харчування та свободу переміщення. Результатом цієї політики було масове голодування і смерть мільйонів українців. Очевидно, що Голодомор мав інтенціональний характер, як свідчать

дослідження істориків. Він був не просто наслідком природних факторів чи економічних помилок, а був запланованою та виконаною акцією проти українського народу, що відбувалася під покровом правових норм того часу. Важливо враховувати, що політичний та правовий аналіз Голодомору не тільки розкриває злочини радянського режиму проти людства, але й допомагає зберегти пам'ять про цю трагедію та запобігти повторенню подібних злочинів у майбутньому.

Голодомор 1932-1933 років в Україні є пам'яткою трагедії, яка свідчить про систематичну політику згублення українського суспільства та порушення основних прав людини в контексті радянського режиму.

Цей аналіз демонструє, як політика колективізації та конфіскації харчових продуктів, а також використання правових механізмів для контролю та покарання населення, суперечили основним принципам прав людини. Голодомор став злочином проти людства, який призвів до масового голоду та смертності мільйонів українців.

Політико-правовий аналіз Голодомору має велике значення для збереження пам'яті про цю трагедію та запобігання повторенню подібних злочинів у майбутньому. Вивчення причин, механізмів та наслідків Голодомору допомагає нам краще розуміти політичний контекст та порушення прав людини, що відбулися в радянському режимі. Завдяки цьому аналізу, ми можемо визначити необхідні заходи для захисту прав людини та забезпечення справедливості.

Список використаних джерел

- 1.<https://germany.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/golodomor-v-ukrayini-1932-1933-rokiv/golodomor-prichini-ta-naslidki>
- 2.Applebaum, A. (2017). *Red Famine: Stalin's War on Ukraine*. Anchor.
- 3.Naimark, N. M. (2010). *Stalin's Genocides*. Princeton University Press.
- 4.Conquest, R. (1987). *The Harvest of Sorrow: Soviet Collectivization and the Terror-Famine*. Oxford University Press.
- 5.Marples, D. R. (2013). *The Holodomor: An Introduction*. University of Toronto Press.

ПОВНОМАСШТАБНЕ ВТОРГНЕННЯ. ГЕНОЦИД УКРАЇНЦІВ: ТАК ЧИ НІ?

*Фомічова Діана Володимирівна,
курсант Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Федорченко Олег Володимирович,
завідувач кафедри загальноправових та
соціально-гуманітарних дисциплін Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ,
к.і.н., доцент*

Ключовим елементом у визнанні геноциду є саме доведення наявності наміру про знищення (повне або часткове) нації, етносу тощо. Елементом умислу на знищення групи є колективний характер жертви – знищення цілої спільноти через ненависть до неї. Важливим є те, що злочин геноциду не може вчинятися випадково.

11 грудня 1946 року Резолюція Генеральної Асамблеї ООН визнала геноцид міжнародним злочином. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 180 (II) від 21 листопада 1947 року стверджує, що геноцид є міжнародним злочином, за який окремі особи та держави несуть національну та міжнародну відповідальність. Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього (Конвенція 1948 р.) була прийнята 9 грудня 1948 року і відкрита для підписання. Вона набула чинності у 1951 році і є основним джерелом міжнародного права, що регулює боротьбу з геноцидом.

Для України все почалось ще у 2014 році, коли збройний конфлікт в Донецькій та Луганській областях серед багатьох інших проблем поставив перед українською правовою системою складні завдання, вирішення яких лягло на вітчизняні суди.

«У 9 розділі (книга «Правління держав «Осі» в окупованій Європі». – О.П.) Лемкін відкинув терміни «варварство» і «вандалізм» і створив новий – амальгаму з грецького слова «genos» (плем'я або раса) і латинського «cide» (убивство). Геноцид стосувався дій, «спрямованих проти окремих осіб не через їхні індивідуальні якості, а через те, що вони належали до

національних груп», – написав Лемкін у 9-му розділі. «Нові поняття потребують нових термінів» [3, с. 276]

Геноцид, згідно зі статтею 2 Конвенції 1948 року, означає намірені дії, спрямовані на повне або часткове знищення національної, етнічної, расової або релігійної групи як такої. Ці дії включають:

а) вбивство членів такої групи; б) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або розумового розладу членам такої групи; в) навмисне створення умов, спрямованих на повне або часткове фізичне знищення такої групи; г) заходи, спрямовані на запобігання народженню дітей у середовищі такої групи; д) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу[3, с. 101-103; 1, с. 367]

Я вважаю, що відбувається геноцид українців із боку росії та могу привести такі аргументи:

1) Геноцид це будь-яка з п'яти дій, спрямованих на повне або часткове знищення національної, расової чи релігійної групи, а саме : убивство членів цієї групи; завдання їм тяжких тілесних або психічних ушкоджень; створення життєвих умов, розрахованих на її повне або часткове знищення; дії, розраховані на унеможливлення народження дітей в середовищі групи; насильницька передача дітей цієї групи іншій групі. Все це здійснює зараз Росія проти українського народу.

2) Із 2014 року ми повноправно можемо говорити про агресію росії проти України, внаслідок якої сталося загарбницьке відторгнення Автономної Республіки Крим та м. Севастополь від України, а також воєнна окупація окремих районів Донецької та Луганської областей. Вказані дії є грубим порушенням не лише норм національного законодавства, але й принципів міжнародного права, тому, що посягають на відносини миру між державами, та порушують міжнародну безпеку.

3) 24 лютого 2022 року в. путін у своїй промові, «обґрунтовував» напад на нашу державу, називаючи Україну «історичною територією Росії». А однією з причин війни назвав «денацифікацію». Більше того, в розумінні путіна «нацист» – це той, хто ідентифікує себе українцем, а тому «денацифікація» –

насправді має за мету знищення української нації, вбивства тих, хто не згоден з імперською політикою кремля.

4) Знову повторюється злочин геноциду українців, що проявилось у системних діях росії, спрямованих на створення умов, що розраховані на поступове знищення українського народу через підриг економічного потенціалу та безпеки, які проявляються у знищенні об'єктів господарської інфраструктури (пошкодження зерносховищ, перешкоджання посівній кампанії, блокада морських торговельних шляхів, руйнування електро- та газотранспортної інфраструктури тощо)

5) Бомбардування мирних міст, тортури та вбивства на окупованих територіях, мародерство, провокації - все це геноцид українського народу.

Російські війська вдерлися в Україну під гаслами боротьби з нацистами. Нацистами оголосили усіх, хто не зустрічав російських окупантів з хлібом та сіллю, хто не зустрічав їх з квітами. Цю тему будуть вивчати історики й науковці десятиліттями після переможного завершення Україною цієї війни.

14 квітня Верховна Рада України ухвалила постанову, в якій визнала дії російської федерації на території України геноцидом. Це означає, що український парламент вважає, що російські військові дії на Україні мають характер геноциду. Варто розрізняти геноцид від воєнних злочинів. Геноцид є формою воєнного злочину, хоча необов'язково відбувається під час війни. Однак, важливо зазначити, що геноцид також має особливий аспект — винищення культури та знищення національної ідентичності. Для визнання акту геноциду необхідно мати достатні та прийнятні докази, що свідчать про намір знищення. Міжнародне правосуддя встановлює високі стандарти доказування цього злочину. Проте, варто відзначити, що Міжнародний кримінальний суд має юрисдикцію розслідувати такі категорії злочинів.

Законодавство, що забороняє геноцид, є невід'ємною частиною загального міжнародного права, і вчинення геноциду є міжнародним злочином. Аналізуючи міжнародно-правове визначення геноциду, ознаки і способи його вчинення, які передбачені міжнародним правом, а також досвід практики геноциду, можна

зробити висновок, що реалізація геноциду не можлива без причетності державного апарату.

Отже, ми можемо зробити висновок, що російська війна є не лише загарбницькою війною, але і геноцидною кампанією, спрямованою на знищення українців як національної групи.

Список використаних джерел:

1. Важна К. А. Проблеми реалізації відповідальності держави за геноцид в сучасному міжнародному праві : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин» (Київ, 19-20 квітня 2017 р.). – Ч. 1. – К. : КНУКіМ, 2017. – С. 365-376.
2. Конвенція про попередження злочину геноциду и покарання за нього, 9 грудня 1948 року. A/RES/260 A (III) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України URL:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_155.
3. Лемкін Р. Радянський геноцид в Україні (стаття 28 мовами) / ред. Р. Сербин, упоряд. О.Стасюк. К.: Майстерня книги, 2009. 208 с.
URL:<https://holodomormuseum.org.ua/wpcontent/uploads/2019/04/978-966-2260-15-1.pdf>

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА 2022 РОКУ ЯК АКТ ГЕНОЦИДУ

Морар Анастасія Олександрівна, студентка

І курсу Інституту права та безпеки

Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Шаповалова Інна Олександрівна,

доцент кафедри державно-правових дисциплін,

к.ю.н., с.н.с.

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала повномасштабне вторгнення на територію України без оголошення початку війни. Російська агресія проти України триває вже більше року, за цей час окупанти наробили надзвичайно багато непоправної шкоди. Сьогодні наша держава

бореться не тільки за свою територіальну цілісність, а й захищає кордони інших країн від російського загарбництва. Протягом цього періоду російські війська розбомбили багато житлових будинків, районних міст; вбили сотні невинних людей, тварин; знищили значну частину нашого навколишнього природного середовища. Усі ці злочини, скоєні російською армією, можна назвати геноцидом, до того ж Верховна Рада України саме так це і визнала.

За статтею II Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього, під геноцидом розуміються наступні дії, чинені з наміром знищити, цілком чи частково, яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку: а) убивство членів такої групи; б) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи; с) навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на повне чи часткове фізичне знищення її; d) міри, розраховані на запобігання дітородіння в середовищі такої групи; е) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу [1]. Цю статтю Конвенції українське законодавство ратифікувало у статтю 442 Кримінального кодексу України, де сформовано поняття «геноциду», але не до кінця сформовано категорію злочину геноциду [2]. Усі ці дії, які описані у статті II Конвенції, зараз здійснює росія на території України проти українського народу. Важливим залишається те, що потрібно юридично довести, що війна 2022 року має ознаки геноциду і є актом його прояву; проте проблема сучасних обставин постає у кваліфікуванні здійснюваних злочинів. Тож, нам слід вміти кваліфікувати злочини проти людяності; воєнні злочини, такі, наприклад, як жорстоке поводження з військовополоненими, злочини, які здійснюються проти осіб та установ, що мають міжнародний захист (за ст. 444 ККУ) [2].

З початку «спеціальної військової операції» в Україні російська федерація нехтує незалежністю та суверенітетом нашої держави, приписує її історичину приналежність росії, заперечує існування української нації та нашого народу. Терор України, який здійснюється з 24 лютого 2022 р., можна ідентифікувати як геноцид, який також називають «злочином усіх злочинів». Акт геноциду загалом складається з двох елементів – це фізичний

вчинок і намір. Фізичним актом є всі дії, що описуються в статті II Конвенції, а наміром є знищення повністю або частково деяку групу людей. Геноцид передбачає намір не просто заподіяти шкоду життю і здоров'ю людей, а цілеспрямовано знищити повністю або частково окрему групу осіб, яку можна ідентифікувати за національністю, етнічною, расовою чи релігійною приналежністю [3]. Отже, важливо зрозуміти, що ціллю такого злочину як геноцид є не окрема особа, а сукупність людей, що належать до певної групи, яка захищається Конвенцією. Масове винищення людей як акт геноциду не може бути здійснений випадково, бо даний злочин вчиняється цілеспрямовано через ненависть до певної нації, результатом якої є велика кількість жертв. Ситуація в Україні, на мою думку, є прямим доказом цього, адже знищення української нації відбувається ледве не щохвилини і від цього потерпає кожен з нас. У передмові звіту «Незалежний правовий аналіз правопорушення російською федерацією Конвенції про геноцид в Україні та обов'язку запобігти» доктор Азім Ібрагім, директор зі спеціальних ініціатив Інституту стратегії та політики «New Lines» сказав: «Ми дійшли до висновку, що росія як держава несе відповідальність за порушення Статті II та Статті III (с) Конвенції про геноцид, якої вона зобов'язана дотримуватись. Ми також зробили висновок, що існує, безсумнівно, дуже серйозний ризик геноциду, що тягне за собою обов'язок держав запобігати йому відповідно до Статті I Конвенції про геноцид» [4]. Можна зробити підсумок, що цей звіт висвітлює порушення росією Конвенції про геноцид під час нападу на Україну. Тож, в даному аналізі, щодо порушення російськими військами Конвенції, наводяться такі аргументи як: масові вбивства (пряме знищення нашої нації), сексуальне насильство, пошкодження великої кількості інфраструктури, планове знищення підвальних приміщень та криниць.

На жаль, зараз існує багато прикладів наміру рф знищити українську націю. Як мінімум, країна окупантів та путін нехтують суверенітетом нашої держави і, взагалі, не визнають існування такої країни, як Україна, а як максимум – вторгаються на її територію та знищують все на своєму шляху. Я вважаю, що найгіршим злочином, який тільки могли вчинити збройні сили

росії, це обстріли таких населених пунктів, як: Буча, Бахмут, Азовсталь, Маріуполь, Ірпінь, Ізюм, внаслідок яких залишилися тільки руїни і душі померлих мешканців. Окупанти також продовжують здійснювати насилля у вигляді гвалтування жінок і дітей, катування та прилюдної страти полонених як військових, так і цивільного населення. З самого початку війни російські загарбники насильно вивозять дітей з окупованих територій і передають їх у прийомні сім'ї до громадян рф. За даними Офісу Генерального прокурора, станом на 19 вересня 2022 року понад 7 тисяч українських дітей були депортовані на непідконтрольну територію України, на територію держави-агресора та на територію РБ. Ця цифра базується на даних, зокрема заявах про зникнення дітей від родичів/опікунів/піклувальників, керівників дитячих установ тощо. Наразі ідентифіковано 5327 таких дітей [5]. Ніхто достеменно не знає, скільки передано дітей з території України, проте факт того, що цей злочин є актом геноциду - безперечно, адже насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу зазначена в пункті е) статті II Конвенції [1]. Цей злочин впевнено можна назвати спробою знищити частину українського народу, її націю, бо діти позбавленні спілкування зі своїми сім'ями, порушується їхнє психічне та фізичне здоров'я.

Отже, я можу сказати, що у російсько-українській війні 2022 року росія породжує та здійснює геноцид. Це явище слід довести не тільки політично, а і юридично, тому потрібно зібрати достатню кількість доказів, аби не тільки Україна, а і весь світ визнали росію - країною агресором. Адже те, що коїться зараз на території нашої держави ніщо інше, як цілеспрямований намір знищити українську націю, а це вже один з головних елементів акту геноциду. Втрати, які сьогодні зазнає Україна, назавжди залишаться згадкою в історії цілого світу, але незважаючи на дії рф, Україна була, є і буде незалежною і суверенною державою.

Список використаних джерел:

1. . Конвенція ООН про запобігання злочину геноциду і покарання за нього. *Інститут Дослідження Голодомору,*

URL: <https://holodomorinstitute.org.ua/documents/konvencziya-oon-pro-zapobigannya-zlochynu-genocydu-i-pokarannya-za-nogo/>

2. Кримінальний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Гонтар О., Микієвич Н. 10 головних питань про геноцид в Україні, покарання за нього та міжнародні суди. *Європейська правда*, URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/20/7139730/index.amp>
4. An Independent Legal Analysis of the Russian Federation's Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent. - *New Lines Institute*, URL: <https://newlinesinstitute.org/russia/an-independent-legal-analysis-of-the-russian-federations-breaches-of-the-genocide-convention-in-ukraine-and-the-duty-to-prevent/>
5. Як росіяни вивозять українських дітей до РФ і змінюють їхню ідентичність, – дослідження. *Texty.org.ua - статті та журналістика даних для людей*, URL: <https://texty.org.ua/fragments/108994/yak-rosiyany-vyvozyat-ukrayinskyh-ditej-do-rf-i-zminyuyut-yihnyu-identychnist-doslidzhennya/>

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ ЗА ГЕНОЦИД

*Шин Ірина,
студентка I курсу інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Ключко Ілля Олегович,
викладач кафедри державно-правових дисциплін,
доктор філософії*

Дотримання миру і забезпечення безпеки для людства, наразі є головною метою всіх міжнародно-правових інституцій, проте навіть в таких умовах залишаються суб'єкти міжнародного права, що вдаються до надзвичайно тяжких та жорстоких злочинів. Дане питання особливо актуально для України в умовах збройної агресії російської федерації яка вдається до

актів геноциду, що зазначено в Заяві Верховної Ради України “Про вчинення російською федерацією геноциду в Україні” від 14 квітня 2022 року № 2188-IX.[2]

Геноцидом є міжнародний злочин, що полягає у вчиненні певних дій з наміром знищити повністю чи частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку, а також їх культуру. За цей злочин, правопорушник несе як кримінальну (фізична особа) так і юридичну (держава) відповідальність.[3]

За злочини проти миру та безпеки людства завжди наступає юридична відповідальність, що в контексті міжнародних взаємовідносин є застосуванням до винної особи або держави, заходів примусу за вчинене нею правопорушення (злочин). Появі юридичної відповідальності передують неправомірні дії та поведінка. [4]

Прецеденти застосування санкцій за злочини міжнародного масштабу не тільки фізичних осіб, а й держав вже були. Наприклад, Німеччина та Японія внаслідок Другої світової війни. Проте, відповідальність на той момент настала тільки після закінчення бойових дій і самої війни, а не внаслідок правового регулювання цього питання.

Проблемою реалізації правової відповідальності держави за геноцид є те, що держава, яка його здійснює, не підпише і не ратифікує конвенції та договори направлені на забезпечення реалізації відповідальності за цей вкрай тяжкий злочин. Проте, нині головними інституційними механізмами боротьби з міжнародними злочинами та реалізації відповідальності за міжнародні злочини є інституції з універсальною юрисдикцією, такі як Рада Безпеки (з якою найчастіше пов’язують прийняття рішень та вживання необхідних заходів для припинення міжнародного злочину та покарання за нього, а інколи й заходів із превенції міжнародного злочину), Міжнародний Суд ООН та Міжнародний кримінальний суд. Багато фахівців з міжнародного права вважають названі інституції сучасними механізмами боротьби з міжнародними злочинами та механізмами покарання як держав, так і індивідів за здійснення міжнародних злочинів. З такою позицією вчених важко не погодитися. Проте, можна поставити інше питання: наскільки діяльність вказаних інституцій в сучасних умовах є ефективною для

превенції й боротьби з міжнародними злочинами, багато з яких видозмінюються, набувають нового вигляду і форм? [5, С. 159]

Класична наука визначає відповідальність держави, як обов'язок держави відшкодувати шкоду завдану фізичній особі, винуватою дією органів держави, що не була добровільно відшкодована державою під контролем якої знаходяться орган-порушник. В доктрині інституту відповідальності панує три напрямки, щодо визначення міжнародно - правової відповідальності:

I) внутрішньодержавна цивілістична концепція (відшкодування є єдиною можливою санкцією стосовно держав);

II) внутрішні криміналістичні теорії (примусові функції визначали як особливу форму кримінальної відповідальності держави);

III) синтезована теорія перших двох (охоплює всю сукупність негативних наслідків).[6, С. 44]

Міжнародно-правова відповідальність реалізується у двох формах: політичної та матеріальної. До політичної відповідальності відносяться наступні види: репресалії, реторсії, сатисфакції, санкції, декларативні рішення, обмеження суверенітету. До матеріальної відповідальності відносяться: реституції, субституції, репарації. Репресалії — примусові дії держави, для яких головною метою є відновлення своїх прав, порушених іншою державою, але заходи, які вживаються потерпілою державою (як репресалії), мають бути пропорційні правопорушенню, що їх викликало, і припинятися з моменту відновлення. Правова репресалія має бути здійснена без застосування насильства. Ресторація — відновлення прав потерпілих суб'єктів міжнародного права (звільнення незаконно затриманих осіб, скасування судових рішень, що заподіюють шкоду потерпілим державам, їх юридичним і фізичним особам). Реторсія — це правомірні та примусові дії держави у відповідь на недружній акт з боку іншої держави (посадові, фізичні чи юридичні особи першої держави були поставлені у дискримінаційні умови). Заходи, які використовуються як реторсії, мають бути адекватні акту, який їх спричинив, також припинятися з моменту відновлення колишнього становища. Сатисфакція — надання державою, яка є порушницею, задоволення постраждалих держав. Застосування певної форми

сатисфакції залежить від заподіяного збитку і політичних взаємин між державами (може виражатися у висловлюванні жалю, недопущенні повторного правопорушення, у публічному вибаченні та ін.) Санкції — це правомірні примусові заходи, які є індивідуальними або колективними та вживаються проти держави-порушниці, з метою припинення її неправомірного поведіння (або покарання за таке поведіння) Реституція — повернення (державою-правопорушницею) потерпілим суб'єктам неправомірно захопленого в них майна (історичних, художніх та інших цінностей). Субституція — повернення (або заміна) майна, яке було ушкоджено чи знищено, подібними та рівноцінними предметами, але у випадку, коли не можливо здійснити реституцію. Ординарна репарація — відшкодування державою-правопорушницею матеріального збитку (виплата грошових сум, надання послуг), що підлягає відшкодуванню потерпілим суб'єктам. Держава-правопорушниця, яка зобов'язана виконати репарації, повинна самостійно визначити джерела для виплати матеріальної компенсації потерпілим суб'єктам. Надзвичайні репарації – тимчасове обмеження права держави (розпоряджатися своїми матеріальними ресурсами), що вчинили міжнародні злочини. Держава-порушниця може обмежуватися у виборі джерел репарацій.[6]

Доктрина XX ст. розвинула напрацювання класичної доктрини щодо відповідальності в міжнародному праві, в результаті чого було визначено міжнародно-правову відповідальність держави за міжнародні неправомірні акти, як правовідносини, які є наслідком неправомірного міжнародного акту держави, в яких держава-порушник має зобов'язання вчинити всі необхідні дії, з метою відновлення стану правовідносин, що існував до правопорушення тобто відновлення міжнародного правопорядку (приведення стану до status quo). Міжнародний правопорядок обумовлює визнання міжнародним правом принципу, згідно з яким держава несе відповідальність за міжнародні неправомірні акти; вина, як умова відповідальності держави, заперечувалася, в той час, коли шкода, все ще сприймалася доктриною міжнародного права, як необхідна умова відповідальності, а також невирішеною теоретичною проблемою залишається питання співвідношення відповідальності держави за

міжнародні неправомірні акти та міжнародні злочини, на жаль, доктрина в XX столітті не виробила загальноприйнятого термінологічного апарату.[7, С. 44]

Внаслідок певної систематизації доктрини та аналізу судової практики, вдалося обґрунтувати новітнє доктринальне визначення відповідальності в міжнародному праві за міжнародні неправомірні акти, що знайшло свою реалізацію та закріплення в Статтях Резолюції Генеральної Асамблеї ООН “Відповідальність держав за міжнародні протиправні діяння” від 12 грудня 2001 р. № 56/83. В даних статтях визначено, що кожна держава, яка вчинила міжнародний неправомірний акт, несе за нього відповідальність.[1]

Можна сказати, що сучасні теоретико-правові проблеми відповідальності держави в міжнародному праві за злочини геноциду ґрунтуються на змішаному підході, а саме всі наслідки неправомірних дій держави, залишаючи поза увагою відповідальність за правомірні шкідливі акти, із зосередженням уваги до відповідальності фізичних осіб за міжнародні злочини та злочини міжнародно-правового характеру. Не зважаючи на тривале дослідження міжнародно-правової відповідальності держав за міжнародні неправомірні акти, інститут відповідальності держав за даний міжнародний злочин є звичаєвим, адже притягнути цілу державу до відповідальності шляхом нормативного-правового регулювання вкрай важко.

Список використаних джерел:

1. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН “Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння” від 12 грудня 2001 р. № 56/83
2. Заява Верховної Ради України Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні. від. 14.квітня.2022.року.№2188-IX.URL:(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#n12> (дата звернення: 09.06.2023)
3. Геноцид. *Велика українська енциклопедія*: веб-сайт.URL:<https://vue.gov.ua/D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B4> (дата звернення: 09.06.2023)

4. Відповідальність у міжнародному праві. *Jure*: веб-сайт. URL: <http://jure.in.ua> [tema-8-vidpovidalnist-u-mizhnarodnomu-pravi/](http://jure.in.ua/tema-8-vidpovidalnist-u-mizhnarodnomu-pravi/) (дата звернення: 09.06.2023)
5. Теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин: вчора, сьогодні, завтра: колективна монографія / за наук. ред. д-ра іст. наук, проф. В. В. Ластовського; М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Ф-т журналістики і міжнар. відносин. - Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2017. 325 с.
6. Міжнародна-правова відповідальність. *Вікіпедія*: веб-сайт. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C (дата звернення: 09.06.2023)
7. Олексій Маковецький. Міжнародна-правова відповідальність держави за міжнародні неправомірні акти: Актуальні теоретико-доктринальні підходи до вивчення та розуміння. *ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПОЛІТИЧНО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС*. Том 5. Випуск 4. 2018. 25-46 с.

ГЕНОЦИД В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА

*Яшин Дмитро В'ячеславович,
студент I курсу інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Скриль Сергій Анатолійович,
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Геноцид - це систематичне і навмисне винищення, вислання, позбавлення волі, фізичний або ментальний тортури, насильство або інші серйозні порушення прав людини, здійснювані з метою знищення, часткового або повного, групи

людей з певних расових, етнічних, національних, релігійних або інших соціальних причин. Таке насильство може бути спрямоване на знищення фізичних тіл, а також на культурну, релігійну або соціальну ідентичність групи. Вперше термін «геноцид» ввів науковець Рафал Лемкін, і з латинської мови перекладається як вбивство народу. Офіційним першим випадком геноциду вважається голокост, під час якого нацистка Німеччина винищила близько шести мільйонів євреїв та людей інших національних меншин, тим самим порушивши найголовніше право людини – право на життя, але найжахливіше це то, що геноцид під час другої світової війни мав такий величезний масштаб. Для розуміння цього можна зазначити, що існувало лише 7 нацистських концтаборів, які знищили приблизно 13 мільйонів людей. Хоча цей факт визначається першим геноцидом, насправді геноциди були до початку другої світової війни. До цих прикладів можна привести геноцид українців (два голодомори) та геноцид китайців у 1937 році, під час якого Японська імперія знищила від 250 тис. до 350 тис. китайців та отримав назву Нанкінська різня. З точки зору політичної аналітики геноциду, треба зазначити, що причини бувають досить різноманітними, і їхній характер залежить від конкретного контексту та історичних обставин. Серед таких причин можна перерахувати наступні: етнополітичні, політика ексклюзивності, геополітичні інтереси, державний терор. Виходячи з історичних подій, простежується така константа, що геноцид по відношенню когось починали такі держави, в яких був тоталітарний або диктаторський режим, та існувала певна над ідея. Геноцид також є політичним інструментом. До методів геноциду можна віднести масові вбивства, екстермінаційні табори, голодомор, етнічні чистки, сексуальне насильство, культурний геноцид. Після другої світової війни людство усвідомило, наскільки жахливим є винищення інших людей, та прийняло низку рішень, щоб запобігти подібним злочинам проти людства. Серед них можна виділити найголовніший документ прийнятий Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй від 9 грудня 1948 року - Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього [1].

Українці пережили два голодомори (1921-1923, 1933-1933 рр.), тому наша держава ратифікувала цей міжнародний договір. Також було ухвалено Закон України "Про Голодомор 1932 — 1933 років в Україні" [2], доповнено кримінальний кодекс України статтею 442 [3].

На нашу думку, примусові засоби протидії геноциду можуть включати такі міжнародні механізми як дипломатія, раннє попередження та регулювання, економічний розвиток та соціальна рівність. Серед превентивних заходів запобігання геноциду вимагає поєднання зусиль на міжнародному, національному та громадському рівнях. Серед них: ефективний захист прав людини, зберігання миру та безпеки, підтримка міжнародних механізмів, розвиток освіти та свідомості індивідуума, формування громадської думки. Геноцид у будь-якій формі був найстрашнішою подією, яка могла статися, і виправдання цьому злочину немає, тому що це злочин проти людства.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id211154>
2. Про Голодомор 1932-1933 років в Україні URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16#Text>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III, стаття 442: станом на 3 березня 2023 року. URL: <https://www.grafiati.com/uk/info/dstu-8302-2015/law/>

ФЕНОМЕН ГЕНОЦИДУ В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІЙ ПРАКТИЦІ

*Скриль Сергій Анатолійович, к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

В історії людства феномен геноциду варто розглядати не лише як найнебезпечніший прояв підсвідомої «колективної ненависті» до інших народів, але й в якості знаряддя руйнування

державності. Геноцид – це явище політичне, соціально-психологічне та юридичне.

Політичний характер геноциду полягає в цілеспрямованому знищенні «ворожих» народів з метою владного домінування на тій чи іншій території. При цьому ставиться додаткова мета – позбавлення «ворожого» народу державного утворення.

Американський дослідник Л. Купер розвивав ідею так званої геноцидної держави, яка завжди шукає нових ворогів і груп для знищення. Він вважав, що сталінський СРСР є моделлю такого режиму. Чимало акцій радянського режиму можна оцінювати як протогеноцидні [1].

ГЕНОЦІД в соціально-політичному сенсі (від грец. γένος – рід, плем'я та лат. caedo – вбиваю) – кампанія повного чи часткового знищення національної, расової, етнічної, релігійної групи як такої. Термін «геноцид» увійшов у широкий вжиток після 2-ї світової війни на означення переслідувань циган, євреїв та інших народів нацистами [2]

Соціально-психологічні особливості геноциду криються у «людській природі». Інакше не можна зрозуміти причини намагання однієї спільноти жорстоко знищити іншу. Важливо, що при цьому таке знищення вважається «актом справедливості». У різні епохи, за різних обставин «правильні» народи масово вбивали представників «ворожих» етносів та груп.

Юридичного змісту феномен геноциду набув у XX столітті. А тому виникає питання – чи можна багаточисленні історичні факти знищення одним народом іншого тлумачити як геноцид доки його визначення не було надано в міжнародних актах?

Правова кваліфікація злочину геноциду міститься у Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 р.: «У даній Конвенції під геноцидом розуміються наступні дії, чинені з наміром знищити, цілком чи частково, яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку: а) убивство; б) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу; с) навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на повне чи часткове фізичне знищення її; д) міри, розраховані на запобігання дітородіння в

середовищі такої групи; е) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу» [3].

Аналогічна норма міститься також у Статуті Міжнародного кримінального суду 1998 р.

Зважаючи на те, що міжнародна відповідальність за геноцид виникає з набуттям чинності Статуту МКС, фактично цей феномен криміналізується лише в ХХІ столітті.

Норми Статуту МКС щодо відповідальності за геноцид як міжнародний злочин вперше застосовувались відносно африканських диктаторів.

Зокрема, у справі колишнього суданського глави держави аль-Башира (знаходився при владі з 1989 р. по 2019 р.) зазначено, що «ситуація в Судані продовжує становити загрозу міжнародному миру та безпеці. Рада Безпеки ООН передала цю ситуацію до МКС у березні 2005 року після того, як взяла до відома звіт Комісії з розслідування порушень міжнародного гуманітарного права та міжнародних прав людини, укладених у Дарфурі (S/2005/60). Генеральний секретар ООН заснував цю Комісію «для розслідування [...] повідомлень про порушення міжнародного гуманітарного права та міжнародних документів з прав людини всіма сторонами в Дарфурі, а також для визначення того, чи мали місце акти геноциду, і для виявлення винних у цих порушеннях, щоб забезпечити притягнення винних до відповідальності за свої дії». Підходячи до своєї роботи, Комісія враховувала два факти: «По-перше, велика кількість переміщених осіб і біженців; за даними ООН, у Дарфурі є 1 650 000 переміщених осіб, а в сусідньому Чаді проживає понад 200 000 біженців з Дарфуру. По-друге, той факт, що дуже багато сіл було знищено по всій території трьох штатів Дарфуру» [4].

Ситуація в Дарфурі була першою, яку Рада Безпеки ООН передала на розгляд МКС, і призвела до першого розслідування МКС на території держави, яка не є учасником Римського статуту. Це було перше розслідування МКС за звинуваченнями в геноциді.

Аналізуючи практику Міжнародного Суду ООН, варто привернути увагу до позову України проти росії (2022 р.), в якому обґрунтовується безпідставність звернення росії до норм

Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. під час широкомасштабного вторгнення. Ця справа має велике значення у юридичному протистоянні держав. Цікаво, що кількість країн, які підтримують позовні вимоги України по справі постійно збільшується.

Список використаних джерел:

L. Kuper. Genocide: Its Political Use in the Twentieth Century. London; New Haven, 1981

2. esu.com.ua/article 29090

3. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього

URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id211154>

4.Icc-cpi.int/darfur

ГЕНОЦИД В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

*Куліченко Світлана Анатоліївна,
студентка I курсу*

*Інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: Суханова Дар'я Сергіївна,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,*

к.ю.н., доцент

Геноцид (від грец. Γένος – рід, плем'я та лат. Caedo – вбиваю) – кампанія повного чи часткового знищення національної, расової, етнічної, релігійної групи як такої.[3]

Юридичне визначення геноциду як принципу міжнародного права було реалізовано значною мірою завдяки зусиллям євреїв. Історик і юрист із Польщі Р. Лемкіна. Він вперше запропонував цю ідею, пізніше названу «геноцидом», на 5-й Міжнародній конференції з уніфікації кримінального права в 1933 році. Єврейський правознавець подав на розгляд конференції проект, в якому знищення расових, релігійних чи суспільних колективів оголошувалися злочинами не лише проти законів даного народу, а й проти законів нації, законів людства і людяності. Р. Лемкін запропонував тоді 2 терміни для

визначення 2-х злочинів: варварство і вандалізм. Проект Р. Лемкіна був відхилений.

Політика німецько-фашистської окупації у період 2-ї світової війни поглибила переконання Р. Лемкіна в тому, що акти, які він прагнув відзначити як злочини проти законів націй, мали глобальний характер і метою їх була насильницька зміна цілої етнічної карти Європи. Це була скоординована програма штучного ослаблення поневолених народів Європи з тим, щоб німці залишилися домінант. Група навіть якщо А. Гітлер програв війну. Р. Лемкін вперше визначив геноцид як знищення держави. [5 С. 114-115]

Перші документи про масове знищення людей на території України відносяться до київської доби. Русі, коли монголо-татарська навала спустошила край. Кривавою для українців виявилася політика Речі Посполитої проти православного населення. Політика Петра I була геноцидом проти України. Найпомітнішим прикладом цього стало знищення Батурина, під час якого загинуло майже все мирне населення гетьманської столиці. [3]

Порівнюючи дослідження геноциду та історію Бабиного Яру. Чому може навчити ця жахлива подія 80-річної давнини?

Можна говорити про чотири категорії аналізу:

- 1) війна;
- 2) дегуманізація;
- 3) економічні мотиви;
- 4) кумулятивна радикалізація.

1. По-перше, важливо підкреслити тісний зв'язок між війною та геноцидом. Соціолог Мартін Шоу навіть стверджує, що їх неможливо розділити аналітично. На це є декілька причин. Масові вбивства зазвичай відбуваються у віддалених районах, де військові правила та воєнізовані групи, такі як СС, мають повну свободу дій.

Вбивства легко приховуються, тому що журналістика практично неможлива. Думаю, можна з упевненістю сказати, що без Першої світової війни не було б геноциду вірмен. Без Другої світової війни не було б ні Голокосту, ні Бабиного Яру. Показово, що вбивства в Яру скоїли німецькі поліцаї та

військові, які звинуватили євреїв у пожежі та вибуху на Хрещатику.

2. Дегуманізація є невід'ємною частиною геноциду. Поширення стереотипів у пропаганді та приниження в реальному житті породжують різні форми образів таких «інших», які вже не люди. Те ж саме сталося в Києві, де євреїв, яких вели на смерть у Бабиному Яру, били, з них знущалися, роздягали догола, а потім розстрілювали з автоматів.

Часто вони приходили на місце смерті вже закривавленими. Для німців і навіть для деяких українських поліцаїв, які вже були свідками нелюдських переслідувань євреїв у Західній Україні, євреї були недолудством. Те саме стосується майже всіх жертв різанини.

3. Дослідники приходять до висновку, що геноцид має сильні економічні мотиви. Це було найбільш очевидно в інцидентах геноциду в Північній Америці, Австралії та Південній Африці, де поселенці вважали, що корінні народи не мають права обробляти землю, оскільки вони не можуть її обробляти.

У своїй книзі Адам Тоос показав, що військове міністерство Німеччини вважало експропріацію та пряму експропріацію євреїв життєво важливою для підготовки до війни. Центральне німецьке продовольче агентство дало зрозуміти, що через нестачу харчів потрібно менше годувати не тільки євреїв, а й слов'ян.

4. Нарешті, важливо поговорити про феномен кумулятивної радикалізації. Цю концепцію розробив німецький історик Ганс Моммзен, щоб пояснити масові вбивства під час Голокосту, які здійснювалися без прямого наказу Гітлера чи Гімmlера. Геноцид євреїв влітку 1941 року був зумовлений зростаючою кількістю командування Вермахту та СС, які поділяли переконання, що євреїв потрібно вбивати.

Спочатку для страти на початку літа відбирали лише чоловіків, а жінок і дітей убили через кілька місяців. Ніхто з офіцерів не заперечував. Результатом став «Голокост від куль», як почали називати цей етап убивства євреїв. Прямим прикладом такої радикалізації стало вбивство 34 тисяч євреїв у Бабиному Яру.[4]

У буремній історії ХХ століття Голодомор 1932-1933 років в Україні посідає особливе місце.

Перший великий голод, який почався невдовзі після закінчення громадянської війни та придушення Української революції, вразив більшу частину України.

Запорізька, Донецька, Катеринославська, Миколаївська, Одеська губ. Частково причина була об'єктивною. Посуха 1921 року, економічні наслідки Першої світової війни та громадянської війни. Але найважливішими факторами є: знищення сільськогосподарської практики тогочасним режимом, зменшення площ колишніх сільськогосподарських угідь внаслідок комуністичної політики воєнного часу, директивні методи керівництва Комуністичної партії, яке вигідно розподіляло наявні продовольчі ресурси промисловим центрам, особливо за межами України.

Голод 1932-1933 рр. Торкнувся тих самих частин України, але цього разу він був спричинений переважно політичними чинниками. Голодомор 1932-1933 років був не випадковим явищем природного чи соціального походження, а наслідком свідомого тероризму голодування чи геноциду тоталітарних урядів.

Масове фізичне знищення українських селян шляхом штучного голодування було свідомим терористичним актом сталінського режиму проти мирного народу, українців як нації, а особливо селян як класу. У результаті зник не лише великий клас заможних і незалежних фермерів-підприємців, а й цілі покоління землеробського населення. Інфраструктура, традиції, духовна культура та ідентичність країни були розмиті. Головною метою організації штучного голоду було підірвати соціальну основу українського опору комуністичній владі та забезпечити повний державний контроль над усіма верствами населення.

Як писав відомий американський дослідник Голодомору Джеймс Мейс, «примусова колективізація була трагедією для всіх радянських селян, а для українців зокрема», якщо взяти до уваги фактичне знищення міської еліти, а це означало її соціальне виключення. Засуджував органічні та політичні

фактори, звинувачуючи їх у тому, що німці колись називали «naturvolk» («первісні народи»). [1]

Зараз в Україні відбувається повторення історії, знову винищення народу.

Ми всі були свідками вторгнення Росії на незалежну українську територію 24 лютого 2022 року. Відтоді Росія скоїла багато військових злочинів.

Повільно починався голод 30-х років. На думку Сталіна, розвиток Радянського Союзу та промислова революція вимагали накопичення зерна. Кажуть, що він захищає і збагачує людей. Не випадково через родючий чорнозем українську землю вважали «житницею» Радянського Союзу. (Зараз Україна залишається п'ятим найбільшим експортером пшениці.)

Сталінський режим стверджував, що шляхом збільшення виробництва пшениці та примусового експорту до Москви (і знищення пшениці) він забезпечить постачання продовольства для всіх.

Роками українці чули розповіді про неврожаї, які постраждали всі республіки Співдружності і мусять віддаватися на благо держави. Зараз ці аргументи вважаються міфами. Все тому, що ці міфи не відповідали дійсності.

Тоталітарна влада насильно позбавляла людей усіх продуктів харчування. А за прихований хліб міг убити. Як і 90 років тому, сьогодні Росія вчиняє жорстокі злочини, проголошуючи, що захищає російський народ і «братню Україну».

За задумом Путіна, Росія має захистити Україну від правлячих нею «правих націоналістів і неонацистів». Бомбардування пологових будинків і будинків людей, руйнування міст. Поширення дезінформації про «спецоперації» на Донбасі. Здійснювати військові злочини, що є геноцидом. Знову і знову.

До цього дня Росія і не визнає Голодомор, який був засвідчений 18 країнами геноцидом. Принаймні його мету знищити український народ. [2]

Отже, ми можемо сказати, що український народ зазнав багато страждань, пережив багато переломів, і вистояв. Але і зараз в Україні є проблеми, і зараз винищують український народ. Війна яка прийшла в країну в якій не чекали її, яка мирно

жила до вторгнення російського війська, зараз же український народ знов виборює свою незалежність, знов намагається відновити мирне життя. Як показує історія, Україна вистоїть гордо, і знов все відбудує, відновить життя в країні, яке було раніше спокійним.

Список використаних джерел

1. Голодомор 1932-1933 років – геноцид українського народу, Посольство України в Республіці Ірак, 2018 URL : <https://iraq.mfa.gov.ua/news/66534-golodomor-1932-1933-rokivgenocid-ukrajinskykogo-narodu> (дата звернення: 05.07.2023).
2. Гордійчук Катерина Геноцид українського народу сьогодні – це повторення Голодомору // Радіо Свобода, 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/viy-na-rosiyi-henotsyid-holodomor/31789162.html> (дата звернення: 05.07.2023).
3. Мейс Дж. Геноцид // Енциклопедія Сучасної України: енциклопедія [електронна версія] / гол. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-29090> (дата звернення: 05.07.2023).
4. Наймарк Норман Витоки геноциду та історія України XX століття // *Проект «Українська правда»* Київ, 2022. URL : <https://www.istpravda.com.ua/articles/2022/09/29/161855/> (дата звернення: 05.07.2023).
5. Raphael Lemkin. Actes de la Conférence Internationale pour l'Unification du Droit Pénal. Paris, A. Pedone, 1935. Cited in Ryszard Szawlowski, op. cit., pp. 114-115.

ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЕЦЬ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

*Кім Ростислав Дмитрович, аспірант
докторантури
Одеського державного університету внутрішніх
справ*

Науковий аналіз соціально-правових факторів, що зумовлюють функціонування в суспільстві того чи іншого виду

кримінальної відповідальності, має метою виявлення в об'єктивній реальності підстав, які викликають необхідність і доцільність встановлення в кримінальному законі покарання за відповідне суспільно небезпечне діяння.

При суб'єктної диференціації кримінальної відповідальності у нормах права закріплюються особливості типової характеристики осіб, у яких вона покладається окремі кримінальні правопорушення чи групу кримінальних правопорушень. Ці особливості, як правило, закріплюються в спеціальних складах кримінальних правопорушень або у складах зі спеціальним суб'єктом (кримінальна відповідальність неповнолітніх, службових осіб тощо).

Виділення кримінальної відповідальності військовослужбовців із загальної маси кримінально-правових інститутів також має соціально-правові причини. Військова служба - це особливий вид державної служби. Вона є собою професійну службову діяльність громадян на військових посадах або не на військових посадах, у випадках і на умовах, передбачених федеральними законами та (або) нормативними правовими актами України. Військова служба громадян передбачена у Збройних Силах України, інших військах, військових (спеціальних) формуваннях та органах, що здійснюють функції із забезпечення оборони та безпеки держави. Таким громадянам присвоюються військові звання і вони називаються військовослужбовцями.

Кримінальна відповідальність військовослужбовців встановлюється і реалізується з урахуванням двох аспектів: загального, що впливає з необхідності кримінально-правової охорони найбільш суттєвих сфер державного та суспільного життя, та спеціального, що відображає особливості військово-службових відносин та правового статусу їх учасників. Оскільки військова служба є особливим видом державної служби, пов'язаної із забезпеченням військової безпеки держави, у всі часи і в усіх країнах, у тому числі в українському кримінальному праві, були присутні норми, що відображають особливості кримінальної відповідальності військовослужбовців. Ці особливості викликаються багатьма факторами, основними з яких є:

1) особливий характер військово-службової діяльності, спрямованої на забезпечення військової безпеки держави з використанням засобів збройної боротьби та пов'язаної з ризиком для життя;

2) пріоритет військової служби перед іншими видами державної служби та іншою діяльністю;

3) особливий правовий статус військовослужбовців, обумовлений специфікою виконуваними ними завданнями;

4) виділення у кримінальному законодавстві інтересів військової служби у самостійний об'єкт кримінально-правової охорони;

5) наявність у різних галузях законодавства спеціальних норм, що наказують встановлення спеціального режиму кримінальної відповідальності для військовослужбовців;

6) підвищена суспільна небезпека вчинених військовослужбовцями, особливо під час виконання ними обов'язків військової служби, злочинів, поширеність яких створює реальну загрозу боєздатності військових частин і підрозділів".

Особливе становище Збройних Сил у системі держави визначає особливий статус, сукупність прав обов'язків та відповідальності осіб, які проходять військову службу, тобто військовослужбовців. Особливості статусу військовослужбовців визначаються специфічними обов'язками, що вони виконують, проходячи військову службу, і поруч правий і переваг, якими вони наділяються з покладання ними вищезазначених обов'язків.

Кримінальне право у разі використовується як засіб примусу до дотримання встановленого порядку проходження військової служби і рішення, наскільки можна, спеціальних військових завдань у процесі виправлення військовослужбовців, які вчинили кримінальні правопорушення, попередження з боку нових суспільно небезпечних діянь, тобто всього того, що утворює зміст військово-кримінального законодавства.

Список використаних джерел:

1. Карпенко М.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): теоретичні та прикладні аспекти: Монографія / М.І. Карпенко ; за аг. ред. В.К.

Матвійчука К.: ВНЗ: «Національна академія управління», 2018. 420 с.

2. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Закон України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 22-23, ст.197)» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text>
4. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
БІЛЬШОВИЦЬКИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ В УКРАЇНІ: УДАР ПО ЦЕРКВІ ГОЛОДОМ І РЕПРЕСІЯМИ (1920-роки)	
Михайлуца Микола Іванович,	4
ГОЛОДОМОР 1932-1933 рр. ЯК ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	
Тарасенко Лідія Борисівна,	9
ЩОДО ОЗНАК ЗЛОЧИНУ ГЕНОЦИДУ В ПРОЄКТАХ КК УКРАЇНИ	14
Орловська Наталя Анатоліївна, професор кафедри	14
ПОЛІТИКА vs ІСТОРІЯ: ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА НЕЗРУЧНІ ПИТАННЯ	
Сокальська Олена Володимирівна, стипендистка	19
Німецького історичного інституту у Варшаві, к.ю.н, доцент	19
ДИНАМІКА ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РР. В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014 - триває)	
Огородник Аліна Олександрівна,	21
Пальшков Костянтин Євгенович,	21
ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	24
Петрів Софія,	24
ЩОДО ПИТАННЯ ГЕНОЦИДУ ЯК НАЙТЯЖЧОГО ЗЛОЧИНУ ПРОТИ ЛЮДСТВА	
Лукашук Софія Юріївна, Суханова Дар'я Сергіївна,	27
ГЕНОЦИД В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	
Малова Юлія Сергіївна, Скриль Сергій Анатолійович	29
ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ МІЖНАРОДНОГО ТРИБУНАЛУ ЩОДО ГЕНОЦИДУ	
Березюк Катерина Вікторівна, Балтаджи Поліна Миколаївна, ..	33
СТАТТЯ 9 КОНВЕНЦІЇ ПРО ГЕНОЦИД ЯК ПІДСТАВА ЮРИСДИКЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН	
Суханова Дар'я Сергіївна,	37
ГЕНОЦИД: ФОРМИ І МЕТОДИ	
Балтаджи Поліна Миколаївна,	39
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНУ ГЕНОЦИДУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	

Крижна Валентина Володимирівна_Головко Олександр Віталійович,	43
ГОЛОДОМОР В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: ПОЛІТИКО_ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	
Толмачевська Єлизавета Сергіївна, Скриль Сергій Анатолійович,	47
ПОВНОМАСШТАБНЕ ВТОРГНЕННЯ. ГЕНОЦИД УКРАЇНЦІВ: ТАК ЧИ НІ?	
Фомічова Діана Володимирівна: Федорченко Олег Володимирович.....	52
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА 2022 РОКУ ЯК АКТ ГЕНОЦИДУ	
Морар Анастасія Олександрівна, Шаповалова Інна Олександрівна,.....	55
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ ЗА ГЕНОЦИД	
Шин Ірина, Клочко Ілля Олегович,	59
ГЕНОЦИД В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА	
Яшин Дмитро В'ячеславович, Скриль Сергій Анатолійович, ...	64
ФЕНОМЕН ГЕНОЦИДУ В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІЙ ПРАКТИЦІ	
Скриль Сергій Анатолійович, к.ю.н., доцент,.....	66
ГЕНОЦИД В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	
Куліченко Світлана Анатоліївна, Суханова Дар'я Сергіївна,	69
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЕЦЬ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА	
Кіт Ростислав Дмитрович	74

Наукове видання

КРУГЛИЙ СТІЛ

«Голодомор як форма геноциду українського народу» 16 червня 2023 р.

Матеріали опубліковані в авторській редакції

Підписано до друку 24.06.2023. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman»/ Друк цифровий. Ум. друк .арк. 4,65

Наклад 50 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.